

Metod Benedik

dr. cerkvene zgodovine, prof. emeritus
Teološka fakulteta UL, Poljanska c. 4, p. p. 2007, SI – 1001 Ljubljana
e-naslov: metod.benedik@rkc.si

MEDIJI O VRAČANJU TEOLOŠKE FAKULTETE V UNIVERZO V LJUBLJANI

Teološki študij na Slovenskem ima dejansko tako dolgo in bogato zgodovino kot krščanstvo v tej deželi. V bogoslovni vedi so svoje učence poučevali misijonarji, ki so prihajali iz Salzburga in Ogleja. Za brata Cirila in Metoda je znano, da sta takoj v začetku misijonskega delovanja na Moravskem in v Panoniji poučevala svoje bodoče sodelavce duhovnike. Žitje Konstantina v 15. poglavju piše: »Ko pa je prišel v Moravo, ga je z veliko častjo sprejel Rastislav, zbral učence in mu jih izročil, da bi jih učil. V kratkem pa je vse cerkveno bogoslužje prevedel in jih naučil jutranjico, ure, večernico, povečernico in skrivnost sv. maše.« In še naprej pravi: »Ko pa je prebil (Konstantin) štirideset mesecev v Moravi, je šel posvetit svoje učence. Sprejel pa ga je med potjo Kocelj, knez panonski, in je močno vzljubil slovenske knjige, se jih naučil in mu dal do 50 učencev, da bi se učili.«¹ Ko so od konca 11. stoletja na slovenskih tleh in obrobju nastajale močne naselbine meniških redov, benediktincev, kartuzijanov in cistercijanov, so se s svojimi internimi šolami postale središča teološkega izobraževanja, kar na poseben način spričujejo bogate samostanske knjižnice. Znan je zapis Pavla Santonina, ki je leta 1487 spremljal oglejskega vizitatorja škofa Petra Carlija iz Caorlena poti po naših deželah: »Po obisku cerkve smo šli po skrivnih stopnicah v biblioteko in drugo cerkev, zgrajeno nad oboki spodnje cerkve. V knjižnici je kakih 2000 in več zvezkov, knjig z vseh področij znanja in večinoma napisanih na pergamentih. Tudi stare so med njimi, pisane s trsom in ne tiskane, kakor je danes navada.«² Interni študij teologije so imeli tudi mlajši samostani, križniki, minoriti, avguštinci in nekoliko pozneje frančiškani ter kapucini, o

¹ Metod Benedik 1985, Žitje Konstantina (Cirila) in Žitje Metoda, v: *Acta ecclesiastica Sloveniae* (AES) 7 (1985), str. 152.

² Primož Simoniti, *Paolo Santonino. Popotni dnevniki*, Celovec-Dunaj-Ljubljana 1991, str. 87.

čemer pričajo ohranjene knjižnice. Nemajhnega pomena so bile župnijske šole po mestih, ki so posebno živahno dejavnost razvile v začetku 15. stoletja. Nekatere so nudile le osnovno izobrazbo, ki je omogočila študij na univerzah po tujih deželah, nekatere od njih, kot na primer v Ljubljani, Kranju, Ribnici, pa so dale duhovniškim kandidatom vso potrebno izobrazbo.

Novo obdobje na področju teološkega študija, nekaj uvod v današnje stanje, je nastopilo s katoliško prenovo in tridentinskim koncilom. Koncilna navodila glede študija je začel uresničevati ljubljanski škof Janez Tavčar (1580–1597); v poročilu Apostolskemu sedežu dne 27. oktobra 1589 je zapisal, da je v skladu z odloki tridentinskega koncila v Gornjem Gradu ustanovil semenišče, v katerem se pod vodstvom šestih duhovnikov vzgaja šestnajst semeniščnikov.³ V tej ustanovi lahko vidimo začetke organiziranega javnega visokega šolstva na Slovenskem. Kljub temu so se še vedno dokaj številni duhovniški kandidati »šolali privatno«: poučevali so jih domači župniki. Iz zapisov škofa Tomaža Hrena v njegovih Protokolih, kjer je redno zapisoval osnovne podatke o novih prezbiterjih, lahko o načinu in kakovosti teološke izobrazbe razberemo marsikaj. Nekateri značilni primeri: »1606, 25. marca: Jurij Kramarčič iz Novega mesta, gojenec semenišča v Gornjem Gradu, v vsem zadostno izobražen; 1608, 5. aprila: Ilečič Jakob iz Radovljice, zelo skromnega znanja, posvečen na priporočilo kamniškega župnika in arhidiakona Sebastijana Trebuhana, ki je obljubil, da bo poskrbel za njegovo izobrazbo; 1609, 19. septembra: Dornaher Florijan, tri leta gojenec gornjegrajskega semenišča, vendar so ga izpraševalci in škof sam zavrnil: ko je vpričo patrov kapucinov obljubil, da se bo popravil, ga je škof le posvetil; 1610, 5. junija, Tekstor Tobija iz Gornjega Grada, gojenec tamkajšnjega semenišča, zavezal se je, da bo ostal vedno v službi semenišča; 1611, 17. decembra, Otava Mihael iz Kranja, bakalaver svobodnih umetnosti in filozofije.«⁴ Leta 1619 so jezuiti na svoji gimnaziji v Ljubljani uvedli predavanja kazuistike (moralne teologije), s katerimi so povezane javne disputacije o teoloških tezah. Od leta 1708 so ohranjene tiskane teze za slovenske šolske disputacije in obrambe. Ko je bil leta 1773 jezuitski red ukinjen, se je pouk teologije prenesel v semenišče.

Z odloki Jožefa II. je moral prenehati študij teologije v semeniščih in redovnih šolah; vsi bogoslovci so morali študirati teologijo v »generalnih semeniščih« (Gradec, Innsbruck in še druge). Močna sprememba pa je nastopila s prihodom Francozov v deželoin ustanovitvijo Ilirskih provinc (1809–1813). Takrat je teološki študij na Slovenskem prvič dosegel najvišjo akademsko raven.⁵

³ Prim. France Martin Dolinar, *Visitationes ad limina et Relationes de statu Ecclesiae ljubljanskih škofov od Tavčarja do Missie, v: Bogoslovni vestnik (BV) 39 (1979), str. 204.*

⁴ Metod Benedik, *Iz Protokolov ljubljanskih škofov, v: AES 10 (1988), str. 9.*

⁵ Matjaž Ambrožič, *Teološki študij na Slovenskem od konca 18. stoletja do prve svetovne vojne, v: AES 32 (2010), str. 107.*

Francozi so namreč v Ljubljani uvedli Centralne šole, ki so postale z letom **1811 akademija – univerza** s pravico podeljevanja akademskih naslovov. V univerzi je delovala tudi **teološka fakulteta** s štiriletnim študijem. Prvi rektor univerze je bil Jožef Balant, poznejši goriški nadškof. Po odhodu Francozov so avstrijske oblasti francosko ustanovo seveda ukinile, teološki študij pa se je nadaljeval na liceju. Pod škofom Wolfom je leta 1851 škofija sama prevzela ureditev tega študija, ki je obsegal naslednje predmete: dogmatiko, razlago Svetega pisma z orientalskimi jeziki, moralno in pastoralno teologijo, cerkveno zgodovino s patrologijo in cerkveno pravo. Dejansko je šlo za študij kot prej na fakulteti, samo da je poslej imel le status visoke šole. Leta 1818 je bilo v Gorici obnovljeno semenišče za bogoslovce goriške, tržaške, krške in poreške škofije. Tudi na Štajerskem so se razmere predvsem s škofom Slomškom močno spremenile. Leta 1859 je prenesel sedež škofije iz Št. Andraža na Koroškem v Maribor, ob tem pa je vzpostavil tudi samostojno bogoslovno šolo v Mariboru.⁶

V akademskem letu 1918/1919, ki je bilo zadnje leto bogoslovnega učilišča, so kot predavatelji delovali Janez Fabijan, Janez Janežič, Josip Lesar, Josip Dolenc, Aleš Ušeničnik, France Ušeničnik, Janez Zore, Franc Grivec, Josip Srebrnič, Josip Dostal, Stanko Premrl in Alojzij Stroj. V tem letu so tudi bogoslovni profesorji pripravljali ustanovitev univerze v Ljubljani. Podpredsednik vseučiliške komisije je bil cerkveni zgodovinar Janez Zore, člani pa oba Ušeničnika in Janez Janežič, ki ga je pozneje nadomestil Josip Srebrnič. Z ustanovitvijo univerze v Ljubljani leta 1919 se je bogoslovno učilišče preoblikovalo v teološko fakulteto, ki je delovala v okviru ljubljanske univerze.⁷

Delovanje bogoslovne šole se v prvem fakultetnem letu 1919/1920 ni bistveno spremenilo. Prvo leto je bil za dekana izvoljen France Ušeničnik, teološka fakulteta pa je štela 94 rednih in 7 izrednih študentov. Spomenica o delu fakultete v prvih desetih letih ugotavlja,

- da je bila teološka fakulteta integralen del ljubljanske univerze v vsej zgodovini (1596, 1810, 1848 in 1919);
- da je potrebna iz narodnostnih ozirov:
 1. ker raziskuje domačo zgodovino in staroslovansko književnost;
 2. ker so profesorji v desetih letih objavili 20 znanstvenih knjig, 130 znanstvenih razprav in 9 letnikov revije Bogoslovni vestnik;
 3. ker ima redno okoli 100 slušateljev;
 4. ker je nenazadnje najcenejša fakulteta (sicer bi država morala vzdrževati bogoslovno učilišče).

⁶ Prim. Maks Miklavčič, O našem jubileju in bogoslovni izobrazbi na Slovenskem pred letom 1919, v: *BV* 29 (1969), str. 168.

⁷ Prim. Bogdan Kolar, Teološka fakulteta – del Univerze v Ljubljani, v: *AES* 32 (2010), str. 122.

Po koncu druge svetovne vojne so se razmere začele spreminjati. Že v zimskem semestru 1946/1947 je kazalo, da bo teološka fakulteta izločena iz sestava univerze, a se je stvar takrat še uredila. Zakon o ureditvi visokega šolstva v LRS 1949 je določal, da se teološka fakulteta izloči iz sestava univerze in postane samostojna fakulteta. Akademsko leto 1951/1952 je bilo zadnje leto državne teološke fakultete. Svet za znanost in kulturo je fakulteti 4. marca 1952 poslal dopis, da z ozirom na ustavne določbe o ločitvi Cerkve in države teološka fakulteta **dne 31. (!) junija 1952 preneha biti državna ustanova.**⁸

V okviru Tedna Univerze decembra 2008 je Jože Ciperle skupaj s Tatjano Dekleva pripravil razstavo Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani skozi čas in prostor, obenem pa tudi spremno študijo Teološki študij v Ljubljani pred ustanovitvijo Univerze. Burna leta za Teološko fakulteto je ob gradivu iz univerzitetnega arhiva pripravila Tatjana Dekleva: Od fakultete ljubljanske univerze do cerkvene ustanove 1945–1952. V študiji najprej opozarja na nove razmere, ki so se začele že takoj leta 1945. »Ideologija vladajočega sloja je bila v nasprotju z načeli Cerkve in Teološke fakultete, zato je celoten sistem verskega šolstva postal za oblast odvečen in nezaželen. Ustava FLRJ iz leta 1946 je verske šole obravnavala kot zasebne šole, nad katerimi ni imela nadzora, zato jih je poskušala ukiniti.« Slovenski prosvetni minister je 15. novembra 1946 podpisal odločbo o izločitvi Teološke fakultete kot specifične verske šole iz sklopa univerze. »S tem je bila Teološka fakulteta formalnopravno izločena iz univerze v Ljubljani, dejansko pa je do izključitve prišlo šele leta 1949.« Na univerzi so to vprašanje prvič obravnavali 18. marca 1947. Ljudska skupščina LRS je oktobra 1949 sprejela nov zakon o ureditvi visokega šolstva. Na osnovi tega je bila 27. decembra 1949 sprejeta uredba: »Teološka fakulteta ljubljanske univerze se izloči iz sestava ljubljanske univerze in postane samostojna fakulteta.« Dne 23. marca 1950 se je konstituiral fakultetni svet samostojne Teološke fakultete. Kljub ločitvi so se vezi med fakulteto in univerzo ohranile, pa tudi spremembe niso vplivale na način študija niti na pravice, ki so jih uživali profesorji in študenti: oboji so bili izenačeni s profesorji in študenti drugih visokošolskih ustanov, saj je bila Teološka fakulteta še vedno v sistemu javnega šolstva in financirana iz proračunskih sredstev.

V začetku petdesetih let so se zaostрили odnosi med Jugoslavijo in Svetim sedežem ter poslabšali odnosi med državo in rimskokatoliško Cerkvijo v Jugoslaviji. Poostren je bil odnos do katoliške inteligence, v šolah je bil odpravljen verouk, ustanovljena je bila verska komisija. Takratni dekan Teološke fakultete Stanko Cajnkar je poslal predsedniku države Josipu Brozu Titu posebno spomenico, v kateri je izrazil željo, da bi fakulteta še naprej ostala državna ustanova,

⁸ Prim. Marijan. Smolik, Kronika državne Teološke fakultete, v: *BV* 29 (1969), str. 171.

kar pa ni pomagalo, saj so odločitve že padle. Ob tem je bila obljubljena državna subvencija za vzdrževanje fakultete. Dekan Cajnkar je od velikega kanclerja Teološke fakultete, škofa Antona Vovka, dobil mandat za ureditev statusne spremembe fakultete; notranjemu ministrstvu je sporočil, da se je uredila cerkvena Teološka fakulteta v Ljubljani. Državni organi so seveda ohranili in še okrepili nadzor nad fakulteto tudi potem, ko je ta postala zasebna cerkvena ustanova. Nadaljnje financiranje so pogojevali z ukrepi, ki so jim omogočali poseganje v njeno delovanje. Teološka fakulteta je morala pripraviti statut, ki je bil pogoj za njeno nadaljnje delovanje. Fakulteta sama je že kmalu po koncu vojne začela razmišljati o novem statutu, ki naj bi še bolj upošteval vse kanonične predpise o samostojnih cerkvenih visokih šolah, pa tudi razmere v socialistični stvarnosti, v kateri se je znašla.⁹

Dejavnost fakultete od leta 1952 do praznovanja njenega zlatega jubileja leta 1969 je v slavnostni številki *Bogoslovnega vestnika* povzel Stanko Cajnkar. Predstavil je probleme teologije v povojnem obdobju, profesorski zbor v tem obdobju, proslave in slovesnosti na fakulteti, tečaje, razstave, kongrese in akademije, stike s tujino in vrsto konkretnih podatkov o profesorjih in slušateljih fakultete.¹⁰

Proti koncu osemdesetih let so se v vzhodni Evropi razmere vse bolj rahljale. V ozadju vsega je bil močan in pogosto ponavljan klic papeža Janeza Pavla II., ki je zahteval temeljne človekove svoboščine: svobodo misli, svobodo besede, svobodo veroizpovedi, svobodo izražanja, svobodo zbiranja, svobodo normalnega gibanja, svobodo v stikih z vsemi ljudmi vsega sveta ne glede na zunanje drugačnosti.

V Cerkvi na Slovenskem so se dogajale pomembne spremembe. Papež Pavel VI. je 22. decembra 1968 podpisal bulo, s katero je ustanovil slovensko cerkveno pokrajino, imenovano ljubljanska. Za prvega metropolita nove cerkvene pokrajine je bil umeščen ljubljanski nadškof Jožef Pogačnik. Ko je Italija končno priznala državno mejo med Jugoslavijo in Italijo, je papež Pavel VI. 12. oktobra 1977 obnovil nekdanjo koprsko škofijo. Tako je bila prvič v zgodovini slovenskega naroda večina slovenskega narodnostnega ozemlja (celotno ozemlje SR Slovenije) združena v enotni, samostojni in prvi resnično slovenski metropoliji. Posebno potrditev samostojnosti notranjega cerkvenega življenja na Slovenskem je pomenila ustanovitev slovenske pokrajinske škofovske konference junija 1983.¹¹ Radikalne spremembe na družbenem področju je jasno napovedoval »proces proti četverici« 1988/89. Naslednja leta pa so potekala v znamenju poti v slovensko samostojno in suvereno državo. Dne 23. decembra

⁹ Prim. Tatjana Dekleva, *Od fakultete ljubljanske Univerze do cerkvene ustanove 1945–1952*, Ljubljana 2008, str. 30.

¹⁰ Prim. Stanko Cajnkar, *Delo fakultete po ločitvi od univerze*, v: *BV 29* (1969), str. 179.

¹¹ Prim. F. M. Dolinar, *Slovenska cerkvena pokrajina*, Ljubljana 1989, str. 36.

1990 se je velika večina Slovencev na plebiscitu odločila za samostojno državo. 25. junija 1991 je slovenski parlament sprejel ustavni zakon za uresničitev Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije. Dne 26. junija je bila slovesno razglašena samostojna Republika Slovenija, 13. januarja pa je Vatikan priznal Slovenijo kot neodvisno in samostojno državo.

Priloga 1

Vse te spremembe so odmevale tudi na Teološki fakulteti. Vedno več je bilo odpiranja navzven, o čemer so javnost obveščali razni mediji. Razmere na fakulteti je leta 1989 v daljšem razgovoru za mesečnik Ognjišče (številka 4 za april) ob praznovanju 70-letnice nepretrganega delovanja predstavil takratni dekan Rafko Valenčič.

Univerza v Ljubljani je bila ustanovljena po prvi svetovni vojni, leta 1919. Z nastankom univerze pa je bila potrjena tudi slovenska kulturna identiteta. Teološka fakulteta (TF) je bila v sklopu univerze že ob njeni ustanovitvi in je ostala del slovenske univerze vse do leta 1952. Nekajkrat so bili njeni profesorji tudi rektorji univerze. Mlada TF je imela tedaj odlične profesorje, naj omenim samo znanega filozofa Aleša Ušeničnika, ekumenskega delavca in raziskovalca življenja in dela sv. Cirila in Metoda Franca Grivca, poznavalca stare krščanske literature Franca Ksaverja Lukmana, med tedaj mlajšimi pa psihologa dr. Antona Trstenjaka in pred dobrim letom umrlega filozofa dr. Janeza Janžekoviča. Prve težave in probleme je fakulteta začutila takoj ob koncu vojne, ko so mnogi profesorji in tudi številni študenti odšli v inozemstvo in je nekaj časa delovala v Italiji, pozneje pa vzporedno z Ljubljano tudi v Argentini (Buenos Aires). Takrat je bila fakulteta res zelo osiromašena, toda kmalu je pokazala svojo življenjskost in trdoživost: prilagoditi se v novih razmerah. Nekaj študentov in profesorjev je prišlo iz Maribora, pridružili so se tudi primorski študentje, ki so prej študirali v Gorici ali kje drugje, tako da so bili v tistih letih vsi slovenski bogoslovci in tudi več ali manj nekdanji teološki profesorji skupaj. Mariborska teološka šola je bila ukinjena že med vojno, ko so Nemci zasedli Maribor in razgnali študente in profesorje. V tistih letih je bilo več političnih, lahko bi jih imenovali administrativnih zapetljajev med družbo in Cerkvijo. Konec junija leta 1952 je bila TF izločena iz univerze. Na skromnem listku, ki ga hranimo v arhivu, je bilo sporočeno, da ne spadamo več v sklop univerze in da nove naloge prevzemajo državne institucije. To je bilo za fakulteto tedaj boleče, prav tako tudi za ves narod, ker je teologija in teološka misel eno temeljnih področij človekove misli in iskanja, navzoča povsod vselej v zgodovini človeštva. Zato danes marsikdo, bodisi veren ali neveren, ne more razumeti, kako je do tega moglo priti.

Leta 1952 so se odnosi res zelo ohladili, toda osebnih odnosov med profesorji ti administrativni zapleti niso nikoli popolnoma pretrgali. Resni ljudje, ki

jim je predvsem do znanosti, se niso medsebojno oddaljevali. V zadnjem desetletju pa je teh stikov vedno več. Razodevajo se na različnih ravneh: na osebni, ker vabijo naše profesorje tudi na predavanja na druge fakultete, pa tudi mi koga povabimo. V mesecu maju na naši fakulteti redno predava o samoupravljanju profesor pravne fakultete Ivan Kristan. Naši profesorji imajo tudi pravičo povabiti tega ali onega gosta za nazornejši prikaz določenega vprašanja. Več je sodelovanja na znanstvenih simpozijih, ki zadevajo slovensko cerkveno in narodnostno zgodovino, literaturo, filozofsko misel in preteklost. Na filozofski fakulteti so zanimive predvsem okrogle mize. Tako niti ne čutimo ločitve med fakulteto in univerzo. Bolj so jo svojčas občutili študentje, ker niso bili izenačeni z drugimi študenti: niso imeli otroškega dodatka, zdravstvenega zavarovanja in drugih ugodnosti. Vse to je zdaj že nekaj časa urejeno, naši študentje so tudi povezani z drugimi, sodelujejo na različnih področjih: kulturno, športno, znanstveno, zlasti pa na prijateljski osnovi in osebnih stikih.

Da bi teološka šola imela status fakultete, je morala dobiti od Vatikana posebno priznanje. To je bila že nekdanja splošna praksa. Gre predvsem zato, da bi teološke šole v svetu imele neki enoten program študija, bodisi da lahko študentje prehajajo iz ene fakultete na drugo, bodisi da dobijo povsod, kjer koli študirajo dokaj izenačeno teološko izobrazbo. V duhu drugega vatikanskega koncila je bil študij na katoliških teoloških fakultetah posodobljen.

To so tako imenovane katoliške univerze, npr. v Italiji v Milanu; Francozi jo imajo v Parizu, Lillu, Toulousu; Poljaki v Lublinu ... Te univerze vodijo katoličani, niso pa to strogo cerkvene šole, ki bi se ukvarjale z zgolj cerkvenimi strokami: filozofijo, teologijo, cerkvenim pravom, versko sociologijo. Cerkvene šole so tiste, ki jih ustanovi hierarhična Cerkev za svoje potrebe, katoliške univerze, visoke šole ali fakultete pa so tiste, ki jih katoličani svobodno ustanavljajo in preučujejo razne veje znanosti s katoliškega vidika.

Po novih uredbah iz leta 1979 naj bi osnovni teološki študij, ki pa vključuje tudi dvoletni študij filozofije, trajal pet let, le da ni več tako strogo ločeno, dve leti filozofija in tri leta teologija, ampak se eno z drugim dopolnjuje in šesto leto je leto priprave na pastoralno službo – pastoralno leto kot neposredna priprava na duhovniško posvečenje. Kdor pa želi takoj po petem letniku zaključiti svoj študij, ga lahko zaključi z diplomom; če želi, pa lahko opravlja krajšo ali daljšo specializacijo (doma ali v tujini).

Priloga 2

V razgibanem času procesa proti četverici se je Teološka fakulteta začela spet pojavljati v javnosti. V Odboru za varstvo človekovih pravic je deloval njen profesor Anton Stres. Tudi sicer je katoliška Cerkev s svojimi molitvenimi shodi stopala v javnost. Vzporedno s tem se je vse glasneje porajalo vprašanje,

kakšen status ima Teološka fakulteta v slovenski družbi. Dne 16. junija 1990 je Aleš Gabrič z Inštituta za novejšo zgodovino v časopisu Delo objavil prispevek z naslovom Izločitev Teološke fakultete, od odloka do dejanja.

V nekaj stavkih bi rad pojasnil nejasnost v zvezi s statusom Teološke fakultete v Ljubljani. V času praznovanja njene sedemdesetletnice spomladi tega leta so bile večkrat izražene želje, da bi se Teološka fakulteta povrnila v okrilje ljubljanske univerze, iz katere naj bi bila izločena leta 1952.

Zakaj sem napisal, naj bi bila in ne je bila, ko pa so razni ljudje v govorih in spominskih zapisih dovolj jasno omenili, da je bila Teološka fakulteta izločena iz univerze leta 1952? Naj kot primer navedem le drobec iz zapisa Jožeta Dolenca v članku »Sedemdeset let teološke fakultete« v letošnjem Mohorjevem koledarju: »Teološki fakulteti je bilo leta 1952 na skromnem listku sporočeno, da ne spada več v sklop univerze. To ni bilo boleče samo za fakulteto, marveč za ves slovenski narod, ker je teologija in teološka misel eno temeljnih področij človekove misli in iskanja, navzoča povsod in vselej v zgodovini človeštva. Ta prezir se je ponovil tudi v jubilejnem zborniku Univerze ob njeni 70-letnici, saj je bil v njem zamolčan njen obstoj.« Ne mislim sicer reči, da se s to mislijo ne strinjam, vendar pa nekateri arhivski viri nekoliko drugače osvetljujejo ta dogodek, ga zamegljujejo ali, preprosteje rečeno, ga pošteno zakomplicirajo.

Z letom 1945 se je v Sloveniji (in Jugoslaviji) začelo novo obdobje. Ideologija vladajočega sloja je bila materialistična, nosilci oblasti so zagovarjali kolektivizem namesto individualizma. Vse to je bilo seveda v nasprotju z načeli, ki jih je zagovarjala Cerkev, s tem pa tudi Teološka fakulteta, katere profesorji so bili glavni krščanski misleci v Sloveniji. Oblasti, tj. komunistični partiji, je postal celoten sistem verskega šolstva odvečen, nezaželen. O tem je bilo dovolj jasno napisano tudi v ustavi FLRJ, sprejeti 30. januarja 1946. V njenem 25. členu je bilo določeno: »Verske skupnosti, katerih nauk ne nasprotuje ustavi, so svobodne v svojih verskih stvareh in v izvrševanju verskih obredov. Verske šole, ki pripravljajo duhovniški naraščaj, **so svobodne, toda pod splošnim nadzorstvom države.**« (podčrtal: A. G.) 38. člen pa je govoril o zasebnih šolah: »Šole so državne. Samo z zakonom se lahko dovoli ustanavljanje zasebnih šol, a njih delo je pod kontrolo države.« Oblast pa je vse verske šole – ker niso bile državne – obravnavala kot nekakšne zasebne šole, nad katerimi pa ni imela nadzora in se jih je zato poskušala znebiti.

Leto 1946: prva direktiva

Problem odnosa države do znanstvenih institucij, kamor sodijo tudi teološke fakultete, je postal domena Komiteja za šole in znanost pri vladi FLRJ, ki ga je prezidij ljudske skupščine ustanovil skupaj s še nekaterimi drugimi komiteji

8. marca 1946. Komite za šole in znanost je skrbel med drugim tudi za oblikovanje načel za organizacijo, delo in učne načrte za vse šole v Jugoslaviji, torej za vodenje celotnega šolstva. Za prvega predsednika komiteja je bil imenovan Boris Ziherl, ki je na tem mestu ostal do junija 1947. In ravno v času njegovega predsednikovanja je bilo sprejetih nekaj ukrepov, ki so se dotikali tudi teoloških fakultet in vseh sorodnih ustanov, na katerih delo država nimogla tako močno vplivati kot na drugo šolstvo. Omenjeni komite je 5. novembra 1946 poslal vsem republiškim ministrstvom za prosveto v Jugoslaviji kratko sporočilo, ki se je dotikalo verskega šolstva v celoti. V Ljubljano oziroma v slovensko ministrstvo za prosveto je prišlo obvestilo 7. novembra. Besedilo (prevedeno v slovenščino in transkribirano v latinico) omenjenega sporočila se glasi: »V zvezi z jasnimi stališčem ustave FLRJ in v zvezi z odločitvami Komiteja za šole in znanost Vlade FLRJ vas naprošamo, da rešite vprašanje šol, ki niso v rokah države. Če takšne pri vas še obstajajo, tj. gimnazije se ne morejo obravnavati kot verske šole, te (op. p. – mišljeno: verske gimnazije) kot takšne naj se zaprejo (npr. nadbiskupska gimnazija v Zagrebu), a za ustanovitev verskih (specifičnih) šol je treba – po Ustavi – zahtevati posebno dovolilnico od vlade pristojne republike.

Hkrati izvedite izločitev teološke fakultete kot specifične verske šole iz sklopa univerze.

Pod direktivo ni bil podpisan predsednik komiteja Boris Ziherl, pač pa sekretar komiteja Ivo Frol. Vzroka za to ni težko najti, saj je 5. in 6. november 1946 v Beogradu I. kongres Društva za kulturno sodelovanje Jugoslavije s Sovjetsko zvezo, na katerem je aktivno sodeloval tudi Boris Ziherl in bil tudi izvoljen za novega predsednika društva. Ziherla so zato tiste dneve bolj malo videli v prostorih komiteja za šole in znanost ter omenjenega dopisa ni mogel podpisati.

V Ljubljani so na direktivo dokaj hitro reagirali. Minister za prosveto Ljudske republike Slovenije dr. Ferdo Kozak je že 15. novembra podpisal odločbo sledeče vsebine:

»Na podlagi 25. člena Ustave FNRJ in v zvezi z dopisom Komiteja za šole in znanost pri vladi FNRJ v Beogradu št. 6371 z dne 5. novembra 1946, odločam, naj se izloči teološka fakulteta kot specifična verska šola iz sklopa univerze.

Osebe teološke fakultete, ki ima pogoje za upokožitev, je predlagati za upokožitev, ostalo osebje, ki se ne more zaposliti na univerzi, pa odpustiti iz državne službe. Prav tako je treba predložiti ministrstvu za prosveto točno poročilo o tem, katera imovina je last države, in katera eventualno (npr. knjižnica, inventar itd.) je last bivšega bogoslovja.«

To je bil eden od zadnjih papirjev, ki jih je podpisal dr. Ferdo Kozak kot minister za prosveto, saj ga je že čez pet dni, tj. 20. novembra 1946, na tem mestu zamenjala Lidija Šentjurs. A so stvari glede Teološke fakultete medtem že

tekle dalje. Še istega dne, ko je Kozak odločbo podpisal, jo je ministrstvo odposlalo rektoratu Univerze v Ljubljani: »V prilogi vam pošiljamo odločbo ministra za prosveto z dne 15. novembra 1946 št. II-20563/1, s katero se izloči teološka fakulteta iz sklopa univerze – v izvršitev.« Pod dopisom je bil podpisan Janez Logar, šef oddelka za znanost oddelka za kulturo in v. d. načelnika oddelka za kulturo ministrstva za prosveto Slovenije.

Leto 1947: Ali naj ostane pri tem?

Formalno-pravno je bila torej Teološka fakulteta izločena iz sklopa Univerze novembra 1946. Drugo vprašanje pa je vprašanje realizacije tega sklepa oziroma vprašanje, kaj od zahtevanega v odločbi je bilo sploh narejenega. Za ponazoritev naj omenim poročilo o stanju na ljubljanski univerzi oziroma tisti njegov del, ki se tiče teološke fakultete, saj natančno pojasnjuje, kaj je bilo v zvezi z omenjeno odločbo ministrstva za prosveto »narejenega«. Poročilo je bilo napisano 18. januarja 1947, omenjeni del pa se glasi:

»Izločitev teološke fakultete. Opozarjam na oddelek (op. p. – napačno natipkana beseda; mišljeno je: odlok) ministrstva prosvete z dne 15. nov. 1946, s katerim se je odredila izločitev teološke fakultete iz sklopa univerze. Odlok se še ni izvedel. Ali naj pri tem ostane?

Že omenjeni citat sam po sebi dovolj zgovorno priča o pravnosti in nepravnosti sistema. Če bi zakoni kaj veljali in bi si prizadevali za zakonitost vseh subjektov v družbi, je spraševanje o tem, ali naj se določen odlok upošteva ali ne, povsem neumestno. Drugače se lahko napiše cel kup zakonov, odločb in odlokov, nihče pa se ne bo vprašal, kaj od tega bo narejenega, do kdaj mora biti narejeno in kdo bo odgovoren, če ne bo narejeno. In če je teološka fakulteta vztrajala v sklopu univerze do leta 1952, je to le še en dokaz vseh že znanih slabosti sistema, v katerem smo živeli, saj je odločba predstavljala le mrtvo črko na papirju.

Leto 1952: Teološka fakulteta dejansko izločena

Na dejansko izločitev teološke fakultete iz sklopa univerze leta 1952 niso vplivali zgolj vzroki ideološke narave, temveč predvsem še zunanje politični dejavniki (zaostritev odnosov z Italijo in Vatikanom), ki so poglobljali razdor med komunistično partijo in vsem, kar je bilo v zvezi s Cerkvijo, torej tudi verskim šolstvom. V letu 1952 dokončna izločitev teološke fakultete iz sklopa univerze nikakor ne predstavlja nerazumljivega dejanja. Le v spomin si priključimo, da je bil v istem letu tudi verouk kot neobvezen predmet odpravljen iz šol, napetost na relaciji Jugoslavija–Vatikan pa je pripeljala celo do prekinitve diplomatskih odnosov. O zaostrenih odnosih med državo in Cerkvijo bi lahko razpredali na dolgo in široko, a to ni bil moj namen. Hotel sem le povedati sledeče: Teološka

fakulteta je bila dejansko izločena iz ljubljanske univerze šele šest let potem, ko formalno-pravno ni bila več del univerze. Šest let za izvršitev nekega (ne nezah-tevnega) odloka pa je dolga doba!

Priloga 3

Družina je 27. junija 1990 objavila poročilo o seji plenarnega sveta Teološke fakultete v Mariboru. Poročilo je pripravil Janez Gril in ga naslovil Teološka fakulteta krepi sodelovanje.

Ob koncu akademskega leta so se profesorji in predstavniki študentov Teološke fakultete v Ljubljani z oddelkom v Mariboru zbrali na plenarnem posvetovanju, ocenili delo v preteklem letu in se pogovarjali o prihodnjih nalogah. Poleg dekanov, prodekanov in voditeljev drugih fakultetnih ustanov so poročali tudi predstavniki študentov. Ocene šolskega leta so bile dobre: profesorji in študentje so svoje obveznosti skrbno opravili. Na začetku leta so ustanovili Filozofski inštitut, na koncu pa še Katehetsko-pedagoškega. Na fakulteti delujejo tako štirje znanstveni inštituti: poleg omenjenih še zgodovinski in pastoralni. Zadnji ima sedež v Mariboru, ostali trije pa v Ljubljani.

Med nalogami, ki so jih morali opraviti na zadnji seji, je bila tudi izvolitev novega dekana, ker se je dosedanjemu dekanu prof. dr. Rafku Valenčiču iztekel že drugi mandat. Že v prvem krogu je bil za novega dekana izvoljen profesor zgodovine in predstojnik Zgodovinskega inštituta dr. Metod Benedik. Novo službo bo nastopil jeseni.

Teološka fakulteta sije ves čas svojega delovanja zelo prizadevala za znanstveno sodelovanje z drugimi teološkimi ustanovami doma in po svetu. Poleg rednih stikov z zagrebško TF in tudi s Pravoslavno bogoslovno fakulteto v Beogradu ima zelo tesne stike zlasti s Teološko fakulteto v Regensburgu na Nemškem, s katero so že pred leti podpisali posebno pogodbo o sodelovanju, izmenjavi profesorjev in podobno. Na podobno raven bodo odslej postavljeni stiki s Teološko fakulteto v Gradcu na Avstrijskem. Slovesnosti ob podpisu so se udeležili gostje iz Avstrije, med njimi novi rektor graške Univerze, namestnik graškega župana in zastopnik škofa Webra, kot tudi domači: škof dr. Franc Kramberger, rektor mariborske Univerze dr. Križnar, predstavniki mestne občine in drugi.

Teološko fakulteto čakajo v novih razmerah velike in nove naloge: najprej notranja ureditev, kamor najbrž sodi tudi začasna ukinitve mariborskega oddelka, ker ni več razlogov, zaradi katerih je bil ustanovljen in tudi število študentov se je močno zmanjšalo; prav tako pomembna bo zunanja ureditev, zlasti ponovna vključitev fakultete v univerzo. Pri tem pa seveda ne gre samo za popraviljanje krivic, ki jih je z izključitvijo zagrešil prejšnji režim, temveč

za priznanje zgodovinske vloge Teološke fakultete, ki ni bila samo prva med ustanovitelji Univerze, marveč tudi prva visokošolska znanstvena ustanova na Slovenskem. Ker je tudi mariborska univerza močno zavzeta za sodelovanje s Teološko fakulteto, bi se z njo lahko povezal ravno Pastoralni inštitut, ki ima sedež v Mariboru. Novo poslanstvo bo moralo biti tudi Pastoralno teološki tečaj s katehetskospecializacijo in doseči takšno znanstveno raven, da bodo njegovi diplomanti usposobljeni za poučevanja osnovnošolskega verouka bodisi v šolah ali kje drugje.

Priloga 4

Novinar Dela Janko Svetina je pod naslovom Šola se mora približati vsakemu otroku, podpreti njegove sposobnosti dne 29. junija 1990 objavil obsežnejši pogovor z ministrom za šolstvo Petrom Vencljem o problematiki šolstva na Slovenskem. Minister je v odgovorih na nekaj vprašanj spregovoril tudi o Teološki fakulteti.

Teološka fakulteta v Ljubljani ni članica Univerze. Tečejo akcije, da se spet vključi v Univerzo?

Ljubljanska univerza pripravlja nov statut. Ko bo sprejet, bo republiški sekretariat za vzgojo in izobraževanje dal slovenski skupščini predlog za preklic sklepa, s katerim je bila leta 1952 (z datumom 31. junij – na dan, ki ga ni) teološka fakulteta izločena iz univerze v Ljubljani. S tem bodo pravni okviri določeni; potem naj bi stekli dogovori med teološko fakulteto in članicami univerze o načinu vključitve. Na nedavnem sestanku društva visokošolskih profesorjev in znanstvenih delavcev ljubljanske univerze je dr. Juhant ugotavljal, da – kolikor pozna univerzitetno zakonodajo: ne bi bilo na strani teološke fakultete posebnih težav, da se prilagodi drugim fakultetam.

Je Teološka fakulteta izražala želje, da se, denimo, tudi finančna vprašaja poravnajo za nazaj?

Nisem imel občutka, da bi se hotela pogovarjati o denarju. Predvsem se pogovarja o svojem statusu v univerzitetni skupnosti. Ko pa smo že pri tem: mene najbolj zanima status mladih ljudi, gojencev na tej fakulteti, da bi postali normalni študentje kot vsi drugi. S tem bi jim omogočili, da nastopajo vsepovsod kot študentje, denimo tudi pri kandidiranju za štipendije.

Priloga 5

Dne 15. avgusta 1990 je bil izpod peresa Janka Svetina v Delu objavljen pogovor z dekanom Teološke fakultete Rafkom Valenčičem. Avtor ga je naslovil Kdaj bo Teološka fakulteta spet med članicami Univerze? V uvodu je zapisal:

Ljubljanska Teološka fakulteta, ki ima najdaljšo tradicijo visokega šolstva na Slovenskem, je bila pred 40 leti z dekretom izključena iz univerze v Ljubljani. V zadnjih nekaj letih pa so se spet začeli kazati znaki povezovanje te fakultete z univerzo. Kako danes Teološka fakulteta v Ljubljani gleda na vrnitev fakultete v ljubljansko univerzo in na odpravo prizadejane ji krivice? Za pogovor o tem smo prosili dekana Teološke fakultete prof. dr. Rafka Valenčiča. Povzel je tudi mnenje dekana Valenčiča: pri fakulteti in univerzi ne bi smelo biti zadržkov, če bi obe upoštevali avtonomijo in posebnosti.

Kakšen je z vaših gledišč položaj Teološke fakultete v odnosu do Univerze?

Leta 1987 so od dr. Rastka Močnika, tedanjega kandidata za prorektorja univerze, prišle prve pobude za ponovno vključitev naše fakultete v univerzo. Omenili smo, da je naloga univerze in družbe, da se popravi krivica: Teološka fakulteta je bila v letih 1950 oz. 1952 nezakonito odstranjena iz univerze kot ena ustanoviteljic ljubljanske univerze in tudi kot prva visoka šola sploh na slovenskih tleh. Dr. Močnik je to postavil v svoj program. Tudi takratni rektor univerze dr. Polde Leskovar je v odgovoru na čestitko ob njegovi izvolitvi zapisal dekanu željo, da bi kmalu prišlo do pogovora. Željo za uresničitev pogovora je žal prekrizala nenadna smrt gospoda Leskovarja. Novi rektor dr. Janez Peklenik je ob različnih priložnostih – nazadnje ob podpisu protokola med Filozofsko in Teološko fakulteto in ob 70-letnici fakultete in univerze v Ljubljani izrazil pripravljenost, da se zadeva uredi. Tako stališče je izražal tudi dosedanji predsednik univerzitetnega sveta Ciril Zlobec. Predsednik SAZU dr. Janez Milčinski je ob nekaj priložnostih omenil, da je to stvar treba urediti, prav tako takratni predsednik komisije za verska vprašanja pri izvršnem svetu dr. Boris Frlec in takratni predsednik izvršnega sveta gospod Dušan Šinigoj. Že nekaj let si za to stvar prizadeva društvo visokošolskih profesorjev, katerega člani so tudi profesorji Teološke fakultete. To je bila za Teološko fakulteto zadostna indikacija, da sami nismo vlagali nobenih prošnj. Menimo, da bi bila kakršnakoli naša prošnja depasirana. Teološka fakulteta ni sama šla iz univerze – bila je odstranjena. Nikogar ne bomo prosili za tisto, kar nam po neki zgodovinski prioriteti pripada: da smo člani univerze, podobno kot so članice univerze druge teološke fakultete v evropskem prostoru. Fakulteta je med drugim tudi podpisnica *Magna Chartae Universitatum* ob 900. obletnici Univerze v Bologni (1988) – najstarejše univerze na svetu.

Pod kakšnimi pogoji bi se vaša Fakulteta spet priključila Univerzi?

Naš pogoj je, da lahko samostojno delamo. V lanskem sporazumu o že obstoječem in nadaljnjem sodelovanju s Filozofsko fakulteto je bilo zapisano, da je

treba razmisliti tudi o ponovni vključitvi naše fakultete v univerzo upoštevajoč posebnosti in avtonomijo fakultete. Mislim, da večjih zadržkov niti z naše strani niti s strani univerze ne bi smelo biti, če oboji upoštevamo prav to dvojico: avtonomijo in posebnosti. Naj omenim, da Teološka fakulteta nima nobenih težav s priznanji diplom te fakultete kjerkoli po svetu.

Po kakšnih normah je urejeno cerkveno šolstvo?

Cerkveno šolstvo se ne spreminja vsakih nekaj let. So mejniki. Eden takih je bil Koncil, takoj po njem je leta 1968 izšla uredba, ki je delno prenovila vse cerkveno šolstvo. Pomembna konstitucija je nato izšla leta 1976; pri njej so sodelovale vse cerkvene univerze in fakultete v svetu, tudi ljubljanska. Ta uredba je široka, ureja vse cerkveno šolstvo na vseh kontinentih in to v tem smislu, da vsaka fakulteta v posameznem kraju daje svoj prispevek krajevnim potrebam. Mislim, da bi bil tak zakon lahko v marsičem dragocen prav tako za druge visokošolske ustanove kot model, kako ja mogoče urediti šolstvo dovolj enotno in obenem dovolj pozorno tudi za krajevne razmere.

Kaj lahko rečete o avtonomiji Teološke fakultete v odnosu do cerkve?

Od Cerkev se Teološka fakulteta res ne čuti omejevana. Nekatere moti vloga velikega kanclerja, ki jo opravlja gospod nadškof. A ta strah nima osnov, kajti vloga velikega kanclerja je intermediarna med sv. stolico – Rimom – in fakulteto. Nasprotno, lahko rečemo, da je v naših razmerah edino Teološka fakulteta ohranila v povojnih časih svojo avtonomijo, tudi za ceno tega, da je bila izločena, da ni hodila po poteh kakršnih so nekateri želeli, da bi hodila. Ostala je zvesta svojemu poslanstvu (ki je predvsem poslanstvo Cerkvi, veri, razvoju znanosti v naših razmerah), česar pa najbrž ne bi mogli v celoti reči za univerzo. Tudi njeno ime po Edvardu Kardelju in še toliko drugih stvari je najbrž samó znamenje, kako je bila univerza izpostavljena trenutnim političnim pritiskom.

Se Teološka fakulteta zavzema predvsem za to, da se prekliče akt o izločitvi Teološke fakultete iz univerze?

Obljube iz vodstev univerze, drugih znanstvenih ustanov in nekdanjih političnih forumov so nam bile zagotovilo, da bodo s svoje strani napravili korake za preklic dekretov iz let 1950 in 1952. Leta 1950 je Teološka fakulteta v Ljubljani nehala biti članica univerze in je postala cerkvena fakulteta, leta 1952 pa je prenehala biti sploh državno priznana fakulteta. V istem času je enaka usoda doletela tudi zagrebško in beograjsko fakulteto.

Pričakovali smo, da bodo oblastni organi razveljavili oba akta (mimogrede: za zagrebško teološko fakulteto je bilo to že storjeno 23. 7. letos). Letos smo tudi sami dali vlogo na Republiški komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno

kulturo za preklic omenjenih aktov – tudi po dogovoru s tedanjim predsednikom komisije za verska vprašanja gospodom Vladimirjem Kavčičem. Odgovora nismo dobili.

Z univerzo pa smo imeli že preliminarne pogovore 20. junija. Dali smo tudi vlogo – ne prošnjo – za ponovno vključitev; menimo, da mora univerza tudi sama narediti določene korake. Ne gre za prvo vključitev, marveč za ponovno. Z univerze so nam poslali posamezne akte – statut univerze, samoupravne sporazume. Pri tem se že srečujemo s prvo težavo: ti akti so zapisani še v izrazito ideološkem marksističnem žanru in pravzaprav težko najdemo objektivno referenco, dokler na izide nov zakon o univerzi. Menimo, da stvari so rešljive.

Bi bilo mogoče že zdaj – ne glede na formalno vključitev fakultete v univerzo – reševati nekatere vzporedne stvari: položaj študentov, prostorska vprašanja itd.? |

Glede položaja študentov se je predvsem od lanskega leta naprej marsikaj rešilo. Že prej so bili naši študenti izenačeni v socialnem in zdravstvenem zavarovanju in drugih ugodnostih. Tudi v študentske domove so bili prvi sprejeti že lani, na posredovanje dekanata fakultete. Kolikor mi je znano, so nekateri že vložili prošnjo za družbene štipendije – predvsem študentje laiki (tudi po sugestiji nekaterih ustanov). Študentje se v svojih študentskih organizacijah (odkar te ne delujejo več kot politične organizacije) močno angažirajo; zdaj je celopredsednik študentskega parlamenta študentske organizacije na ljubljanski univerzi študent teologije. Tudi nekaj subvencije za svojo dejavnost so naši študentje dobili iz virov za take namene.

Iz vaše neposredne sosesčine na Krekovem trgu se je izselila Biotehniška fakulteta. Ste se potegovali za nakup teh prostorov?

Fakulteta sicer ima nove prostore od leta 1972, kolikor je bilo takrat mogoče to urediti. Je pa velika stiska najprej za knjižnico in čitalnico, potlej za prostore za seminarsko delo. Že nekaj časa smo imeli ponudbo, da bi kupili prostor v sosesčini – v prostorih Biotehniške fakultete, ki se seli za Rožnik. Lani 2. novembra je škofija v imenu naše fakultete podpisala pogodbo o nakupu dela poslopja Biotehniške fakultete, ki meji na Poljansko cesto. V tem prostoru bo knjižnica, 12 kabinetov za posamezne katedre, prostor za delo večjih skupin. Za razstave, za študentske dejavnosti in podobno. Upamo, da bi za nekaj desetletij s tem imela fakulteta možnosti za razvoj.

Kako je z družbenim priznanjem diplom vaših študentov?

Posamezne ustanove so do zdaj oz. za nazaj v celoti priznale diplomo, doktorat, posamezne izpite na Teološki fakulteti; nekatere pa tega niso priznavale.

Menimo, da bi naši študentje morali biti tudi v tem izenačeni z drugimi. Teološka fakulteta v Ljubljani je za to vsekakor zainteresirana. Enakovredna družbeno veljavnost naših diplom pri nas bi bila tudi logična – gre za enega najdaljših fakultetnih študijev, 5 oz. 6 let. Nerazumljivo je, da se takemu študiju ne le teoloških ved, marveč tudi številnih filozofskih in antropoloških ne prizna njegova kvalifikacija, ki je poleg verske izrazito humanistična. Normalno bi bilo, da se z zakonom priznava teološki študij za enakovrednega študiju na drugih fakultetah.

Priloga 6

Slovenski akademski klub, neodvisna iniciativna skupina študentov in univerzitetnih učiteljev, je v začetku novembra 1990 pripravil okroglo mizo o avtonomnosti Univerze. Na vprašanja občinstva sta odgovarjala republiški šolski minister dr. Peter Vencelj in predsednik univerzitetnega sveta dr. Peter Novak, oba tudi univerzitetna profesorja; rektor dr. Boris Šket je bil bolan in se je opravičil. V pogovoru je bilo slišati tudi vprašanje, kako bo s Teološko fakulteto. Pogovor je povzel novinar Dela Janko Svetina in prispevek objavil 8. novembra 1990 pod naslovom Se bo Univerza razdelila?

Ob vprašanju o avtonomiji univerze je dr. Vencelj omenil, da naša misel tako o avtonomiji kot o univerzi še ni polna, avtonomnost znanstveno-pedagoških strok na univerzi pa mora biti izražena v samostojnem odločanju o razvoju stroke, študijskem programu in volitvah visokošolskih učiteljev. Gospod Novak je misel dopolnil: svoboda in ustvarjalnost na univerzi sta neodvisni, univerza je last slovenskega naroda, avtonomija učiteljev, študentov in univerze.

Študentje so ob drugem zahtevali, da naj bodo študentski domovi del univerze (Vencelj: to se pripravlja, obstaja tudi ideja o skupni ponudbi sob za študente v študentskih in dijaških domovih in pri zasebnikih – pod okriljem univerze); želeli so, naj se uredi status študentov laikov na Teološki fakulteti, naj univerzitetni učitelj ne bo zgolj znanstvenik, marveč tudi dober učitelj: nasprotovali so morebitnemu uvajanju šolnine in omejevanju vpisa zgolj na dejansko možnost zaposlitve. Slišati je bilo pomislek iz gospodarstva, češ da bo diplomiranih inženirjev že preveč, da bo tudi zgodovinarjev preveč itd.

In potem: »Zakaj ne bi smel študirati na primer zgodovine, četudi dobro vem, da ne bom dobil dela?« Janez Možina: »Omejitev možnosti izobraževanja bi bila za narod samomorilska.«

Razmišljanja o vprašanju, ali visoko šolstvo sodi k šolstvu, k znanosti, v samostojni resor (Vencelj: Osnovno je izobraževanje, Pogorelec, Toporišič pa: znanost), so izzvenela v skupno mnenje: prvo bodo kakovost študija, materialne in druge možnosti za to. Možina: potrebni so gibljivi učni načrti. Vogelnik:

15 let se govori o interdisciplinarnem študiju, pa nič. Vencelj: Prizadevamo si za zmanjšanje števila ur predavanj v tednu, za manj predmetov in manj izpitov, zaboljšanje materialne osnove, za spremembo sistema, ki je šolstvo naravnost silil v ekstenzivnost. Vogelnik: Realsocialistični sistemi so zlasti kratili svobodo dela tem, ki »niso bili naši ...: stari avantgardisti naj dajo mesto novim, ki ne bodo nosili s seboj starega sistema.

Kakšna naj bo univerza? Vencelj: 2000 učiteljev – 2000 pogledov na bodočo ureditev in zakon o univerzi. Obstajajo tudi želje za univerzo v ožjem smislu, za samostojno univerzo tehniških fakultet, združenje akademij itd. Možina: Cepitev univerze ne bi bila smiselna. Novak: Ni dobro deliti univerze, omogoči naj se celostna organizacija visokošolskega študija z možnostmi vsakovrstnih študijskih povezav interdisciplinarnega študija, omogoči naj se prenos znanja na mlade generacije (naši diplomanti v svetu so konkurenčni), zmanjša naj se osip,boljšajo naj se materialne možnosti, univerza bi se morala financirati iz posebnega sklada, za univerzo naj bo pristojen podpredsednik vlade.

Kako bo s teološko fakulteto, ki je bila pred 40 leti izključena iz univerze in nato iz državnega financiranja šolstva? Novak: Na univerzi je sprožen postopek za obravnavo vprašanj o vključitvi Teološke fakultete v univerzo, mnenja so različna, v svetu so teološke fakultete v sestavi univerze in zunaj njih. Osebnostno misli, da je Teološka fakulteta lahko v ljubljanski univerzi, vendar s pogoji, ki so enaki za vse članice univerze. Vencelj: univerza je lahko ali obvezno združenje vsega visokega šolstva ali pa le svobodna skupnost dela teh, mnenje se nagiba k drugemu. Posebnosti Teološke fakultete v primerjavi z drugimi fakultetami niso velike, so zlasti v izvolitvi profesorjev (je mogoče uskladiti), v študijskem programu ter njegovem financiranju (iz javnih sredstev bi lahko financirali pet let študija za diplomu iz teologije. Ne pa šestega leta, ki je namenjeno predvsem, specializaciji za duhovniški poklic: ločen način financiranja pozna naše šolstvo še v nekaj drugih primerih). Preklic odloka o izključitvi teološke fakultete iz javnega šolstva (in državnega financiranja) je povezan tudi z ureditvijo materialnih vprašanj med državo in Cerkvijo; rešuje se celostno.

Priloga 7

V republiški skupščini so 21. maja 1991 podprli zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o pravnem položaju verskih skupnosti. Ovržena je določba, da se Cerkev ne sme ukvarjati z dejavnostmi posebnega družbenega pomena. Kratek zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o pravnem položaju verskih skupnosti je v družbenopolitičnem zboru izzval nepričakovano dolgo razpravo, obremenjeno s čustveno prizadetimi osebnimi izpovedmi iz časov, ko je bila vernost praktično zapovedana, in časov, ko je bila družbeno nezaželeno, če ne že prepovedano. Brez avtorjevega podpisa je časopis Delo

dne 22. maja 1991 objavil prispevek z naslovom Verske šole bodo odslej enakopravno vključene v sistem izobraževanja.

Bistvo zakona, ki ga je družbeno politični zbor na koncu z nekaterimi, zgolj stilističnimi amandmaji vendarle sprejel, je po predlagateljevem zagotovitvi odprava ovir pri vključevanju verskih šol v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji. Zakon prav tako odpravlja prepoved, zaradi katere verske skupnosti in njihovi organi niso smeli organizirati ali opravljati dejavnosti, ki sta jih ustava in zakoni opredelila kot dejavnosti posebnega družbenega pomena. Tu je še določba, da so spričevala in diplome verskih šol pod pogoji, ki jih določa zakon, javne listine. Izrecno je navedeno, da so od uveljavitve tega zakona spričevala obeh že obstoječih srednjih šol v Vipavi in Želimljah ter diplome Teološke fakultete javne listine, diplomantom teh šol pa priznana srednja oziroma visoka izobrazba.

Mile Šetinc (LDS) je predlagal amandma (po glasovanju je bil zavržen), s katerim bi črtali 6. člen zakonskega predloga, ki izrecno navaja, da spričevala obeh srednjih verskih šol in diplome Teološke fakultete z uveljavitvijo tega zakona dobijo status javnih listin. Temu sicer ni nasprotoval, pod pogoji, ki jih določa zakon, se pravi ob presoji ustreznosti programov teh šol. Nace Polajnar (SKD) je dejal, da so te srednje šole bile in so ostale klasične srednje šole, ki so dijakom zagotavljale široko humanistično izobrazbo in da je že sedanji 10. člen zakona določal, da opravlja nadzor nad temi šolami republiški upravni organ. Spremembe zakona je podprl tudi zato, ker omogočajo legalizacijo Karitas in registracijo te ustanove v skladu z zakonom o zavodih. Vendar pa bo po njegovi oceni potreben nov zakon, ki bo opredeljeval humanitarno dejavnost, ustanovam, ki jo opravljajo, pa zagotovil enakopraven status.

Jože Smole (SSS) je vprašal, ali so se predlagatelji ob tem ozirali na zakon o ločitvi Cerkve od države. Najbolj so ga motile napovedi vlade, zapisane v obrazložitvi, da bodo v prihodnje tudi šole, ki so jih ali jih bodo ustanavljale verske skupnosti, lahko kandidirale za sredstva iz proračuna. Menil je, da zasebne in verske šole te pravice nimajo, financirajo naj se s šolnino in z lastnimi sredstvi. **Tone Peršak** (SDZ) je poudaril, da družbe prav nič ne stane, če spričevalom verskih šol prizna status javne listine oziroma diplomantom javno veljavno izobrazbo. Za proračunski denar pa bodo pod enakopravnimi pogoji lahko kandidirale tudi zasebne in verske šole, seveda če bodo njihovi programi ustrezali predpisanim izobraževalnim programom. **Franc Zagožen** (SKZ-LS) je opozoril, da so povsod v svetu teološke fakultete vključene v sistem univerze in da je velika škoda, da pri nas še ni tako oziroma da je bila ta tradicija prekinjena.

Sonja Lokar (SDP) je menila, da poddrževanje verskih šol, ki so v prvi vrsti namenjene izobraževanju bodočih duhovnikov, ni dobro, da to ne koristi

ne cerkvi ne državi, pa tudi svobodi veroizpovedi ne. **Viktor Žakelj** (SSS) je dodal, da so verske šole gotovo dobre, da pa mora biti njihov program družbeno verificiran, če naj bodo družbeno verificirana tudi spričevala oziroma diplome.

Zbor združenega dela je ta zakon obravnaval kot zainteresiran zbor, kar pomeni, da je do njega sprejel le stališča. **Roman Jakič** (LDS) se je izrekel za črtanje 6. člena, saj je sodil, da bi morala vsa spričevala verskih šol (ne le teh treh naštetih) veljati kot javne listine.

Potem ko je **Jože Smole** (SSS) poudaril, da ne nasprotuje verskim šolam, je obudil nekaj spominov na svoja gimnazijska leta. »Ob nedeljah je katehet s prižnice klical, kdo od dijakov je pri maši. Fantje, ki so pogosto manjkali, so lahko tudi leteli iz šole. Na tej točki bo spet prišlo do klerikalizma.« **Stanko Buser** (Zeleni) je nato prosil Smoleta, naj nikar ne uporablja besede klerikalizem. Vsaj v prostorih parlamenta ne. Povedal je, da ima sam povsem drugačne spomine iz povojnih časov, ko kljub temu, da je bil odličen dijak, ni mogel postati učitelj, ker je hodil v cerkev. Potem je povedal nekaj svojih spominov tudi **Božidar Voljč** (Zeleni): »V petdesetih letih so bili starši ob vpisu svojih otrok v gimnazijo vprašani, ali jih mislijo prijaviti k verouku. Nobeden od tistih, ki so se prijavili za verouk, potem ni bil sprejet.« S poučno zgodbo iz povojnih dni je poslance seznanil še **Ludvik Toplak** (SKZ-LS); z njo je skušal utemeljiti upravičenost priznanja spričeval srednjih verskih šol. Omenil je primer dijaka, ki so mu ob vpisu na fakulteto spregledali, da je na gimnazijskem spričevalu z majhnimi črkami napisano še ime verske ustanove, ki je to gimnazijo vodila. Ko so na fakulteti to pomoto opazili, je bil nekdanji dijak že tik pred diplomo. Opravil jo je, kasneje tudi doktorat, ob habilitaciji pa se je pojavila zahteva, naj mu ne bi priznali izobrazbe in to v celoti.

Priloga 8

Spremembe na vseh področjih družbenega življenja, še posebej na področju šolstva in izobraževanja, je razumljivo zelo intenzivno in kritično spremljala Tribuna, osrednje glasilo študentov. V zvezi z razmišljanji o vračanju Teološke fakultete nazaj v Univerzo, kjer je bila od njene ustanovitve do 1952, je objavila pogovor njenega novinarja Petra Žnidaršiča z dekanom Teološke fakultete Metodom Benedikom. Pogovor z naslovom Romanje Teološke fakultete na Univerzo je časopis objavil dne 17. junija 1991.

Tribuna: Gospod Benedik, napovedana vrnitev Teološke fakultete v sklop Univerze v Ljubljani se vleče že kar nekaj časa. Pobuda za to je bila dana že pred letom in pol, vendar je očitno prišlo do nekakšnega zastoja v »pogajanjih«. Na kateri stopnji so pogovori?

Benedik: Ta pobuda je res že malce starejša stvar. Že moj predhodnik, profesor Valenčič se je glede tega večkrat osebno pogovarjal z rektorjem ljubljanske Univerze. Neposredno, konkretno pobudo pa smo dali 20. marca letos. Takrat smo vložili vlogo, ki nosi naslov ‚Ponovna vključitev TF v Univerzo v Ljubljani‘. Sicer je pred to vlogo večkrat prišlo do pogovorov s prejšnjim rektorjem, gospodom Peklenikom, ki je bil vrnitvi zelo naklonjen, vendar do kakih konkretnih rezultatov nismo prišli. Zanimivo je, da je prišel odgovor na vlogo, vloženo 20. Marca, šele 24. aprila. V odgovoru, ki nam ga je poslal rektorat, je mogoče zanimiv začetek dopisa, ki se začena z, citiram: ‚Zahvaljujemo se vam za nedavno poslano gradivo ...‘ Se pravi, mesec in štiri dni od dne, ko smo ga poslali. V nadaljevanju pa nas opozarjajo, da je bila vloga naslovljena na napačen način. Naslovili smo jo namreč na vse fakultete in jim poslali fotokopije. Kot smo v pogovorih z rektorjem Sketom in prorektorjem Zupančičem ugotavljali, je njuno osebno stališče odklonilno. To smo v vlogi tudi navedli. Verjetno je tudi to eden od vzrokov za pripombo o nepravilni naslovljenosti.

Tribuna: To pomeni, da zadeva v tem času dejansko miruje?

Benedik: Seveda. Zanimivo pa je, da je bilo nekaj dni pred tem, ko smo poslali vlogo, zasedanje Študentske organizacije v Ljubljani, s katere so nam poslali dopis, v katerem nam sporočajo, da predlagajo vključitev TF v Univerzo. Podobne dopise smo dobili tudi z Akademije za glasbo in Medicinske fakultete.

Tribuna: Mogoče bo vprašanje zvenelo absurdno, vendar vseeno: Zakaj je za TF potrebno državno in akademsko priznanje, ko pa je zadnjih štirideset let dobro shajala tudi brez tega in jo kot visoko šolo priznavajo tudi po svetu?

Benedik: Ne gre za neko nujno potrebo. Fakulteta je in ostaja cerkvena ustanova. Zgodovinsko gledano je študij teologije začetek visokošolskega študija v zahodnem svetu in se zato zdi normalno, da je kot tak priznan s strani države. Mogoče drži, da v skrajni konsekvenci ni nekih velikih praktičnih koristi. Ta korist se sicer kaže na več področjih. Nazoren primer je dogajanje s prof. dr. Krašovcem, ki je pred nedavnim postal dopisni član SAZU in obenem s tem dobil priznanja za vsa spričevala. Do tega trenutka je bil kljub doktorskemu naslovu samo osnovnošolec. Priznavanje naslovov je tako prvo področje, kjer se delno kažejo tudi praktične koristi. Problem s priznavanjem diplom se je s spremembo zakona o pravnem položaju verskih skupnosti usedel.

Vendar je tu še pomembnejša zadeva, ki se bo rešila z vključitvijo. Naši študentje bodo namreč s tem postali enakopravni z vsemi drugimi študenti ljubljanske Univerze. To pa je pomembna stvar. Res je, da se je na tem področju že marsikaj urejalo tudi v preteklosti, predvsem s Komisijo za odnose z verskimi skupnostmi, vendar nikjer ni bilo zakonsko urejeno.

Tribuna: Kolikor je znano, se je Znanstveno-pedagoški svet Univerze pri obravnavi vaše vloge spotaknil predvsem ob določilo statuta TF, ki pravi, da je za

vsakega profesorja, ki predava na TF, potrebna izpoved njegove vere, To pa naj bi bilo za sprejetje TF v sklop Univerze kot enakopravne članice nesprejemljivo.

Benedik: Pravzaprav se svet ni spotaknil zgolj ob to. Vsaj kolikor vem iz osebnih pogovorov z gospodom Sketom in prorektorjem Zupančičem. Najbolj je izpostavljeno vprašanje, da je to cerkvena ustanova in seveda vprašanje Velikega kanclerja. To pa so predvsem vprašanja avtonomije TF. To drugih univerz v Evropi ne moti.

Poudariti je potrebno, da je fakulteta glede svojega znanstvenega dela popolnoma avtonomna, razume pa se, da je avtonomna v okvirih cerkvenega nauka. To je namreč katoliška Teološka fakulteta, kar se vedno znova pozablja. Ali si lahko predstavljate teologije brez vere? Seveda to ne pomeni, da se študentje pri svojem delu ne seznanjajo z drugimi, nekatoliškimi verstvi in modernim ateizmom. Pri tem ne gre za zaprtost. Nasprotno, TF je odprta za sodobna gibanja, pri tem pa daje poudarek predvsem na okolje, v katerem se nahaja.

Tribuna: Kakšno vlogo opravlja sporni Veliki kancler in kdo je pravzaprav to?

Benedik: To je pravzaprav tisto vprašanje, ki so ga na Univerzi vedno znova načenjali, češ Veliki kancler krni avtonomijo TF. On odloča o tem, kaj in kako se bo učilo, odstavlja in postavlja profesorje. To sploh ni res. Njegova poglavitna in več ali manj edina naloga je, da našo fakulteto, ki je, še enkrat poudarjam, cerkvena ustanova, povezuje z Rimom, se pravi z rimsko kongregacijo za katoliško vzgojo. On je s tem stalna vez med fakulteto in kongregacijo. Dejansko to pomeni, da gredo vsi spisi s fakultete v Rim in obratno preko njega.

Tribuna: Ali s tem kancler ne opravlja neke vrste nadzor, lahko bi rekli celo cenzuro?

Benedik: Sploh ne gre za cenzuro! V statutu TF je točno določena vloga Velikega kanclerja. Ljubljanski nadškof je obenem tudi oseba, ki opravlja to funkcijo. On predstavlja fakulteto pri Svetem sedežu in podpira njeno delovanje. Po statutu nima nobene moči urejati kadrovskih zadev. Edino dejanje, ki ga opravi pri namestitvi ali razrešitvi profesorja, je formalna potrditev kandidata, ki ga je na tajnih volitvah izvolil redni fakultetni svet.

Tribuna: Ali lahko fakulteta mimo njega komunicira s Sveto stolico?

Benedik: Dalo bi se najbrž tudi, vendar to poteka normalno preko njega.

Tribuna: V osnutku novega zakona o Univerzi je menda tudi določba, ki daje dekanu fakultete zelo široka pooblastila pri nastavljanju in razreševanju profesorjev. Kako vaša fakulteta sprejema takšne predloge?

Benedik: TF je tudi glede tega vedno ohranjala široko avtonomijo. Tako bo tudi v bodoče. Glede vseh teh vprašanj je kompetenten zgolj redni fakultetni svet. Dekan sam pri tem nima ničesar. Postopek nastavitve in razrešitve profesorjev je jasno določen s statutom. Po njem pa dekan nima nikakršnih kompetenc ne za nastavitve ne za razrešitve. V tem je TF očitno bolj demokratična.

Glede tovrstnih stvari smo tudi v prejšnjih časih ohranjali svojo avtonomijo in tudi v prihodnje avtonomnost ostaja.

Tribuna: Vprašanje, ki se glede na naravo TF postavlja samo po sebi: ker gre za predvsem »moško« ustanovo, me zanima, kako je urejen študij deklet in kakšne so možnosti za njihovo zaposlitev po končani fakulteti?

Benedik: Zaenkrat je bilo možnosti za zaposlitev res izredno malo. Nekatera dekleta, ki so končala TF, so zaposlena kot katehetinje ali pa so dobile zaposlitev v škofijskih službah. Upamo pa, da bo sedaj, ko se bodo stvari z novim zakonom o verskih skupnostih bolj odpirale, več možnosti za zaposlitev v socialnih ustanovah, npr. v Karitasu. V primeru, da bi bil v osnovne in srednje šole uveden nov predmet, za katerega sicer še ni jasno, kako se bo imenoval, ki bi dijake seznanjal z verstvom, bo tudi tu odprtih precej mest, za katera nudi visoko strokovno izobrazbo ravno naša fakulteta. Tu gre predvsem za tako imenovani B študij teologije, za katerega imamo izdelan program, ki sicer še ni stekel, verjetno pa bo letos. Omenjeni študij bo dajal visoko izobražene učitelje, namenjene ravno seznanjanju otrok in dijakov z verstvom.

Tribuna: Kako kot aktivni član tistega dela družbe, ki je bil do sedaj zastavljen, gledate na nove, v nekaterih primerih absurde spremembe?

Benedik: Pri tem zastopam mnenje, ki na splošno velja v Cerkvi: ne gre za vsiljevanje verouka na način, kot je določena ideološka vzgoja v preteklosti. Poudarjam, da nikakor ne gre za to.

Tribuna: Vendar pa obstajajo v krogih blizu Cerkvi predlogi, ki vodijo v to smer?

Benedik: Mislim, da je tega zelo malo. Veliko več je podtikanja v smislu: sedaj nam pa hočejo vsiliti verouk, podobno kot nekoč marksizem.

Ne gre za to, da bi nekdo hotel v šolo vsiliti verouk. Gre za nov predmet, ki se mu bo mogoče reklo »veroslovje«, zgolj zaradi tega, da dobe otroci neke informacije. Ne gre pa za verouk. Celo zelo resni duhovniki so proti temu, saj verouk sam po sebi ni zgolj informacija, temveč je to verska vzgoja. Ta pa je nujno vezana na življenje krščanske skupnosti in ne more obstajati ločeno sam zase.

Tribuna: Ali to pomeni, da bo ta predmet in tudi vernost vezana na prostovoljnost in ne obveza?

Benedik: Na vsak način.

Tribuna: In vendar je iz izjave TF in Cirilskega društva razvidno, da se zavzimate za spremembo formulacije v ustavi. Namesto »svoboda življenja po veri« se zavzimate za »pravico življenja po veri«. Ker pa je vsaka pravica za razliko od svobode bolj obvezujoča, je s tem izjava v nasprotju z vašo trditvijo o prostovoljnosti.

Benedik: Mogoče je potrebno razumeti izjavo v tem smislu, da se za razliko od prejšnjih določb vrste ustav, kjer se je vedno poudarjalo, da je izpovedovanje

vere svobodno, vendar samo v osebnih okvirih, formulacija s pravico postane mnogo širša. Podobno kot ima vsakdo do osnovnih človeških potreb pravico in ne samo svobodo. Tako je tudi verovanje in zunanje izpovedovanje pravica vsakogar. To ni nekaj, kar ti dovoli nekdo drug. Je pravica vsakega posameznika, ki je nihče ne sme omejevati. Gotovo je to precej širši, globlji in intenzivnejši pojem.

Tribuna: Enormno povečanje števila vernikov v zadnjem času verjetno ne sovпада z iskrenostjo verovanja pri nas. Kako gledate osebno na to spremembo?

Benedik: Kot zgodovinar gledam na to v širšem zgodovinskem kontekstu. Podobne stvari so se v zgodovini ponavljale velikokrat. Vsakič, ko je bila Cerkev stisnjena, so pri njej vztrajali samo prepričani kristjani. Kakor hitro pa pride do sprostitve, se število tistih, ki izkazujejo zunanje izpovedovanje vere, poveča. Presojati nove vernike je težko. Med njimi je mnogo takih, ki so bili verni, vendar iz takih ali drugačnih razlogov tega niso javno izpovedovali. Mogoče pa je med novimi verniki tudi nekaj takih, ki razmišljajo predvsem o tem, da bi sedaj pač bilo bolje hoditi v cerkev. Ne moremo pa dajati pavšalnih ocen. Kdo lahko o tem sodi? Sem pa prepričan, da sedanje ozračje svobode bolj pospešuje iskrenost kot prejšnji avtoritativni režim.

Tribuna: Kakšni so vaši stiki s pravoslavnimi ustanovami iste vrste?

Benedik: Od leta 1974 imamo redne stike z beograjsko Teološko fakulteto v okviru rednih ekumenskih simpozijev vsaki dve leti izmenično v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu. Poleg tega ob dnevu sv. Tomaža, zavetnika naše fakultete, povabimo predstavnike TF iz Beograda in oni povabijo nas ob svojem prazniku na dan sv. Save.

Tribuna: Verjetno sem bil zaradi vzgoje kar malce presenečen, ko sem pred pogovorom pozorno opazoval študente teologije, ki pred kabinetom čakajo na opravljanje izpita. Med njimi in njihovimi vrstniki namreč nisem opazil nobene razlike. Celo žargon je isti – študentski.

Benedik: To so pač mladi fantje kot vsi ostali pri dvajsetih. Tudi to je dokaz več, da so sedenje pregrade med TF in univerzo zastarele.

Od januarja 1990 dalje so poskusi povezave med Teološko fakulteto in Univerzo postajali vse intenzivnejši. Dekan Valenčič se je 22. novembra 1989 udeležil seje znanstvenega sveta Univerze v Ljubljani, kamor je bil dekan poslej kar redno vabljen. Pogovori med Fakulteto in Univerzo so dobili novo težo, ko je leta 1991 službo rektorja Univerze prevzel akademik Miha Tišler. Pomemben mejnik na poti Fakultete nazaj v Univerzo je bil pogovor predstavnikov Fakultete (veliki kancler nadškof Alojzij Šuštar ter prejšnji in aktualni dekan) z rektorjem Tišlerjem 8. julija 1991. Zadeva je vse bolj stopala v javnost.

Priloga 9

List Slovenec je dne 28. oktobra 1991 objavil članek Biserke Karneža pod naslovom Nerešen status Teološke fakultete, Želja po vključitvi v Univerzo in nasprotovanju. Zgovoren je bil tudi podnaslov: Profesorji Teološke fakultete menijo, da vključitev TF v Univerzo ne more biti odvisna od dobre volje posameznika.

Dr. Benedik in njegovi profesorski kolegi so poudarili, da specifičnost Teološke fakultete ni primanjkljaj temveč pozitivna vrednost. Teološka fakulteta kot del Univerze ne bo delovala po duhovnih merilih, seveda pa bo obdržala nekatere zahteve, ki Univerze v Ljubljani oziroma njenih predstavnikov ne bi smele motiti. Fakulteta ima tudi znanstveni značaj in vkolikor bi bila vključena v Univerzo, bi lahko enakopravno nastopala z ostalimi znanstvenimi institucijami. Njena vloga ni ozko omejena, torej ni samo v službi vernega človeka, temveč ima širši kulturni pomen za slovenski narod. Prav tako so poudarili, da ni vprašljiv status teoloških fakultet v Nemčiji in Avstriji. Gre za državno pogodbo med Svetim sedežem in nemško ter avstrijsko državo. Status teoloških fakultet je rešen tudi v vzhodnoevropskih državah in ne nazadnje na Hrvaškem, kjer je bil že junija razveljavljen dekret iz leta 1952 (odstranitev Teološke fakultete z Univerze v Zagrebu).

Reforma univerze se ne more končati zgolj z uvajanjem večje avtonomije in novih programov, temveč mora rešiti status Teološke fakultete in ne nazadnje tudi status njenih študentov. Teološka fakulteta že dalj časa sodeluje s Filozofsko fakulteto in drugimi ter se tako poskuša vključiti in postati del Univerze v Ljubljani oziroma njenih predstavnikov.

Prof. dr. Veljko Rus, neizvoljeni kandidat za rektorja, je dejal, da se zavzema za sodelovanje Teološke fakultete z univerzo v Ljubljani ter nasprotuje njeni osamitvi, vendar zavrača njeno vključitev v Univerzo. Meni, da Teološka fakulteta zaradi notranje cerkvene hierarhije ne more uporabljati enakih meril kot Univerza v Ljubljani. Dr. Rus je v pogovoru tudi dopolnil svojo izjavo iz TV Tednika o neprimernosti Andresa Marka Pozniča, študenta teologije, za predsednika študentskega parlamenta. Dejal je, da študentska organizacija ni samo stanovska, temveč ima tudi soupravljalne pravice in v tem primeru neredo, ki ni član Univerze v Ljubljani, ne more sodelovati pri njenem upravljanju. Poudaril je, daje Poznič kot predsednik študentskega parlamenta vplival na izid glasovanja.

Legitimna izvolitev Marka Pozniča. O prihodnjem statusu Teološke fakultete ter o primernosti izvolitve študenta teologije za predsednika študentskega parlamenta smo povprašali tudi sedanjega predsednika študentske vlade, **Marka Kušarja**. Povedal je, da je v 21. členu statuta ŠOU zapisano: »Člani ŠOU

v smislu 3. člena te ustave so tudi študentje Teološke fakultete v Ljubljani in študentje Višje šole za notranje zadeve v Ljubljani»; tako je izvolitev Marka Pozniča za predsednika študentskega parlamenta legitimna. Prav tako je omenil razhajanje v stališčih med možnim rektorjem dr. Rusom in študentsko vlado glede statusa Teološke fakultete, saj tako študentska vlada kot študentski parlament podpirata Teološko fakulteto v njenem prizadevanju za enakopravno vključitev v Univerzo.

Andres Marko Poznič, sedANJI predsednik študentskega parlamenta in študent teologije, je dejal, da je življenje študentov teologije podobno življenju ostalih študentov in tako imajo študentje teologije legitimno pravico, da sodelujejo v študentskem parlamentu, kar potrjuje tudi Statut ŠOU. Poznič je poudaril tudi humanistično vlogo Teološke fakultete in tako naj bi bilo samoumevno, da se sodelovanje, ki trenutno poteka s Filozofsko fakulteto, okrepi, hkrati pa naj se Teološka fakulteta enakopravno vključi v Univerzo v Ljubljani.

Nezakonito odstranjeni z Univerze

Prof. dr. Metod Benedik, dekan Teološke fakultete, je dejal, da je bila Teološka fakulteta nezakonito odstranjena z Univerze v Ljubljani. Dekret, ki je bil izvršen leta 1952, je slovenska vlada že razveljavila. Meni, da postopek vključitve Teološke fakultete ne more potekati od začetka, saj je bila Teološka fakulteta soustanoviteljica Univerze v Ljubljani. Prav tako meni, da številna vprašanja, ki se pojavljajo ob vključitvi TF, niso takšna, da se o njih nebi dalo pogovoriti. Obmožnem imenovanju prof. dr. Veljka Rusa in njegovega odnosa do Teološke fakultete so dekan TF in profesorji na njej izjavili, da dr. Rus verjetno vidi glavni problem v tem, da Univerza ne bi imela vpogleda v imenovanje profesorjev ter vpliva pri oblikovanju programov na Teološki fakulteti. Dr. Benedik meni, da je strah pred tem odveč. Če se kandidat za rektorja zavzema za avtonomijo Univerze, potem lahko tudi posamezne fakultete ohranijo del avtonomije. Profesorji Teološke fakultete so med drugim tudi poudarili, da vprašanje vključitve Teološke fakultete v Univerzo v Ljubljani ne bi smela biti odvisna od dobre volje posameznika, temveč je potrebna sistemska rešitev.

Priloga 10

Novinarka Jasna Kontler - Venturini je po pogovoru z dekanom Benedikom in mariborskim prodekanom Ojnikom v Delu dne 4. aprila 1992 objavila prispevek z naslovom Samo vprašanje časa.

Teološka fakulteta je še pred kratkim, kot nam je zatrdil dr. Stanko Ojnik, dosedanji predstojnik mariborskega oddelka TF, le s težavo zagotavljala svoj obstoj in plačevala svoje profesorje s 100 do 200 markami na mesec. Toda zdaj je sistem

financiranja urejen z državnim proračunom, cerkvi pa se, kot je slišati, obeta vrnitev velikega premoženja. Bo torej finančno celo prehitela druge fakultete?

Dekan, dr. Benedik: »TF ni nikoli imela nikakršnega svojega premoženja, zato ji ne bo nič odvzeto in tudi denacionalizacija ji ne bo nič prinesla.«

Dr. Ojnik: »Mariborska škofija bo dobila nazaj nekaj stavb, gozdov in njiv, vendar to ne bo zadoščalo niti za vzdrževanje kulturnih spomenikov v lasti cerkve. Ljubljanska škofija je bogatejša, saj ji pripada precej gozdov. Toda to premoženje bo šlo za plačevanje uslužbencev Cerkve in bo razbremenilo verne, ki tega sami ne zmorejo več. Mislim, da TF tisto, kar dobi od države, s svojim delom za ta narod tudi zasluži. Da bomo imeli kaj preveč, se ni bati. Res je, da morajo biti profesorji teologije verni, toda tudi od profesorja francoske literature se zahteva znanje francoščine.«

Na to, da se v nekajletnem (v zadnjem letu precej okrepljenem) dogovarjanju o ponovni vključitvi Teološke fakultete na Univerzo v Ljubljani, pripravlja odločilni korak, sta v minulem mesecu javnost opozorila med drugim naslednja dogodka. Ob 8. marcu, ko je bila tradicionalna vsakoletna slovesnost Teološke fakultete ob prazniku njenega patrona Tomaža Akvinskega, je dekan dr. Metod Benedik v prispevku za TV Dnevnik izjavil, da kaže novo vodstvo Univerze v Ljubljani veliko razumevanje za ureditev statusa te fakultete. Na prvi pomladanski dan pa je bil v Delu objavljen apel Društva študentov teologije, s katerim ti vodstvo Univerze v Ljubljani pozivajo, da omogoči sprejem TF med redne članice univerze.

Študentje teologije so med drugim zapisali: »Prepričani smo, da so razlogi, ki so botrovali izključitvi Teološke fakultete iz Univerze, preseženi. Razen tega poseben status TF kot cerkvene ustanove v nobeni demokratični državi ni ovira za članstvo v univerzi.« Zanimivo je, da so se najbolj zainteresirani študentje javno oglasili kar celo leto za sklepom Študentske organizacije Univerze Ljubljana, ki je marca lani poslala na Teološko fakulteto dopis, v katerem je sporočila, da podpira vključitev TF na univerzo. (Podobne dopise sta TF poslali takrat še Medicinska fakulteta in Akademija za glasbo.) Odločitev ŠOU ima verjetno odločilni pomen za razplet o sprejemanju TF na Univerzo. Spomnimo se, da so študentje »odnesli« kandidata za rektorja dr. Veljka Rusa, ki se je sicer zavzemal za sodelovanje med TF in Univerzo, vendar je nasprotoval njeni priključitvi, češ da zaradi zavezanosti cerkveni hierarhiji ne more uporabljati enakih habilitacijskih meril kot ljubljanska univerza. Po neizvolitvi je dr. Rus tudi javno izjavil, da je študent teologije Andres Marko Poznič kot predsednik študentskega parlamenta vplival na glasovanje študentske delegacije v univerzitetnem svetu.

Pravzaprav možnost vrnitve TF na Univerzo (iz te je bila izločena leta 1950, z dekretom sveta za prosveto in kulturo pri vladi LR Slovenije, z datumom 31.

junija (!) 1952 pa je tudi prenehala biti samostojna državna fakulteta in s tem izgubila ne le državno financiranje, ampak tudi veljavnost diplom in vseh drugih podeljenih naslovov študentom) ni bila sporna že od leta 1989, ko je bil še danes veljavni visokošolski zakon dopolnjen z amandmajem, ki je odločitev o tem prepuščal univerzi.

Še prej, že leta 1987, pa je pobudo za to dal dr. Rastko Močnik, naklonjen pa je bil tudi tedanji rektor dr. Polde Leskovar. Enako je veljalo za njegovega naslednika dr. Janeza Peklenika in predsednika Univerzitetnega sveta dr. Cirila Zlobca. Dobre volje in na koncu tudi zakonske možnosti je bilo torej še pred koncem starega političnega sistema dovolj, toda ob začetku postopka vključitve so se vendar pokazale ovire, ki so lani poleti pripeljale do javne konfrontacije tedanjega rektorja dr. Borisa Sketa in dekana TF dr. Benedika.

Rektor je tedaj ježno reagiral na očitke dr. Benedika, da je vodstvo Univerze zavlačevalo odločanje o priključitvi TF. Navedel je, da so že julija 1990 poslali TF poziv, naj pošljejo na Univerzo svoj statut in študijski program, namesto tega pa so dobili samo mnenje dekana TF (tedaj je bil to dr. Rafko Valenčič), da je univerzitetni statut »poln kardeljanstva«. Dokumente TF je Univerza dobila šele marca lani in 9. maja lani je Znanstveno pedagoški svet sprejel sklep, v katerem ugotavlja, da je »Statut TF v nasprotju z veljavno zakonodajo, s statutom ljubljanske univerze in zlasti z načeli avtonomnosti univerze.«. Dr. Sket je v omenjeni polemiki v intervjuju za Tribuno izjavil, da si univerza res ne more dovoliti, da bi »za imenovanje njenih profesorjev, čeprav le teologov, dajal soglasje nadškof, ko smo se komaj ubranili lastnega ministra«. Ta postopek je primerjal z zloglasno čistko peterice profesorjev v sedemdesetih letih.

TF in tudi cerkev sta s takšnim sklepom univerzitetnega vodstva doživeli udarec, a kmalu dobili tudi pomembno zadoščenje. Ob koncu lanskega maja, ko so škofje obiskali TF, so jim dekani in profesorji sporočali o obisku pri ministru Venclju in podpredsedniku Malešiču, ki sta jim zagotovila priznanje listin TF in obeh cerkvenih srednjih šol, ter o ureditvi državnega financiranja teh šol (izvzemši šesto leto študija teologije). Vse to se je s tem študijskim letom dejansko uresničilo in tako je vprašanje priključitve TF na Univerzo postalo predvsem načelno vprašanje (po nekaterih mnenjih pa predvsem politično vprašanje), saj je sklep Filozofske fakultete o interdisciplinarnem študiju s TF (Znanstveno pedagoški svet FF ga je sprejel prejšnji mesec) opremljen z mnenjem dekana, da za izvajanje ni nujno univerzitetno članstvo TF.

A ta klavzula dejansko ni potrebna, saj je bila v februarju letos ustanovljena skupna komisija. Ta ima dve nalogi, da vzpostavi takojšnje sodelovanje in da vključi TF v Univerzo. Prva bo verjetno v najkrajšem času uresničena, ko bosta dekan TF in rektor dr. Miha Tišler podpisala pogodbo o sodelovanju. V nadaljevanju dela pa bo komisija, kot nam je povedal eden od njenih članov,

prorektor univerze, dr. Miroslav Kališnik, »poskušala doseči izenačenje habilitacijskih kriterijev in postopka v bistvenih značilnostih«. Dr. Kališnik v zvezi s tem poudarja, da kriteriji za habilitacijo učiteljev na TF niso blažji kot na univerzi, temveč v nekaterih pogledih celo strožji. Dekan TF dr. Metod Benedik pa nam je v zvezi z drugim dosedanjim zadržkom (da morajo biti profesorji teologije verni) dejal: »Podobno kot se od profesorja francoske literature zahteva aktivno znanje francoščine in kot je sociolog član družbe, ki jo obravnava, tako je tudi teolog aktivno udeležen v življenju univerze. Za neteološke predmete pa lahko dobi mesto predavatelja najboljši med prijavljenimi kandidati.«

Od uradne priključitve univerze TF tako verjetno loči samo še čas, ki je potreben, da se spelje ves zakonsko predviden postopek: ko bo komisija končala delo, morajo njene predloge obravnavati še rektorjev kolegij, statutarna komisija, ZPS in končno univerzitetni svet.

Toda Teološka fakulteta se medtem intenzivno spreminja, saj na njej študira skoraj tretjina laikov in med njimi je vse več deklet. Doslej je bilo za laike le malo delovnih mest, a kot računa dr. Benedik »se bo marsikaj spremenilo z reformo šolstva. Denimo s predmetom »veroslovje«, ki bi zamenjal nekdanji STM.«

V teku leta 1992 so bila posamezna vprašanja, povezana s ponovno vključitvijo Teološke fakultete v Univerzo, navzoča na vsaki seji rednega fakultetnega sveta. Zgovoren je zapisnik seje z dne 14. maja 1992. »Dekan: Odnosi med TF in UL gredo po dveh tirih: sporazum o sodelovanju in vključitev TF v UL. Sporazum o sodelovanju je pripravil Valenčič. ZPS (Znanstveno-pedagoški svet) UL ga je potrdil. RFS (Redni fakultetni svet) TF je na seji z glasovanjem potrdil, da se sporazum podpiše in da ga s strani TF podpiše veliki kancler. Vključitev TF v UL. Bilo je več sestankov, ki sta se jih udeležila dekan in Košir, enkrat tudi Stres. Ministrstvo za pravosodje je dalo izjavo, da v zakonodaji nič ne nasprotuje, da bi bila TF vključena v UL. Pričakujemo izjavo Ministrstva za šolstvo in šport. Rektorska ekipa je za to. Na seji dekanov je bil Kerševan izrecno za, trije so imeli pomisleke, ostali so molčali.«¹² Znanstveno-pedagoški svet UL je 25. septembra 1992 dal predlog za pozitivno rešitev tega vprašanja, kar je bilo sprejeto na seji univerzitetnega sveta 18. novembra 1992.

Priloga 11

O vračanju fakultete v Univerzo je pisal mariborski Večer, ki je 29. oktobra 1992 objavil članek Teološka fakulteta po štirih desetletjih spet v naročju Univerze. Novinar Marjan Kunej je strnjeno povzel historiat tega vračanja in v

¹² Arhiv Teološke fakultete, Seje Rednega fakultetnega sveta.

podnaslovu članka zapisal: O tem naj bi se na današnji seji izrekel znanstveno-pedagoški svet Univerze v Ljubljani.

Predlog za ponovno vključitev Teološke fakultete v univerzo v Ljubljani je ena izmed tem njenega znanstveno-pedagoškega sveta, ki se po daljšem premoru sestane danes. Toda zakaj pravzaprav takšna prošnja? Spomnimo se, da je bila Teološka fakulteta od ustanovitve Univerze v Ljubljani 1919 njen sestavni del. Tako je bilo vse dotlej, dokler ni svet za prosveto in kulturo vlade LRS (4. marca 1952) obvestil fakultetnega dekanata: »Z ozirom na ustavne določbe o ločitvi cerkve od države vam sporočamo, da s 31. junijem t. l. teološka fakulteta preneha biti državna ustanova ...« In odtlej je delovala le kot cerkvena ustanova rimskokatoliškem cerkve.

Potujoča prošnja

Teološka fakulteta je sredi leta 1990 prvič zaprosila rektorat za ponovno priključitev v Univerzo v Ljubljani in izrazila željo, da ohrani avtonomijo kot cerkvena Fakulteta (tako kot druge sorodne fakultete, predvsem v srednjeevropskem prostoru). O tem je nato razpravljala kolegij dekanov in »zadevo« odstopil znanstveno-pedagoškemu svetu. Ta je ugotovil, da gre za nekatere neskladnosti statuta TF z veljavno zakonodajo«. Zato je predlagal, da naj bi se stvari lotila delovna skupina.

Ko je TF v letošnjem februarju obnovila pobudo za zopetno vključitev v UL, so imenovali delovno skupino in ta si je prizadevala dobiti odgovore na nekatera vprašanja. Temeljne dileme so namreč izhajale predvsem iz različnega razumevanja 7. člena ustave Republike Slovenije (o ločitvi države in verskih skupnosti) in njenega 58. člena (o državnih univerzah in visokih šolah ter o njihovi avtonomnosti). Ob tem je treba pojasniti, da je TF registrirana pri temeljnem sodišču kot zavod. Njene diplome so postale (s spremembo zakona o pravnem položaju verskih skupnosti) javne listine in njenim diplomantom je priznana visokošolska izobrazba. Povrhu šolsko ministrstvo sofinancira prvih pet let študija na TF po merilih, ki veljajo na drugih visokošolskih zavodih Republike Slovenije.

„Da“ dveh ministrstev

Ko je delovna skupina zaprosila za razlago ministrstvo za zakonodajo, je le-to menilo, da »v veljavni zakonodaji ni nikakršnih zadržkov za vključitev TF v UL«, več o tem pa naj bi povedalo še šolsko ministrstvo. Odgovorilo je (z opozorilom, da gre le za mnenje, ne pa tudi za razlago ustavnih določil), da veljavna zakonska ureditev omogoča, da »se v UL lahko vključijo tudi višje in visoke šole, ustanovljene po posebnih predpisih, med katere sodi tudi TF.

Teološka fakulteta ima možnost postati članica univerze, pri čemer pa je njena zopetna vključitev odvisna le od odločitve TF in sporazuma s članicami UL.« Rečeno je še bilo, da gre za načelo ustavno zagotovljene visokošolske avtonomije. TF in UL sta (kot je predlagala delovna skupina) v maju 1992, torej pred končnim sklepanjem o ponovni vključitvi TF v univerzo, že podpisali pogodbo o sodelovanju, ki vsebuje tudi dogovor o nadaljevanju prizadevanj za morebitno ponovno vključitev TF v UL.

Ovir ni več

In kakšni so po mnenju delovne skupine razlogi, ki govorijo v prid ponovni vključitvi?

Več jih je. Najprej: TF ima kot začetnica visokošolskega študija na Slovenskem in soustanoviteljica UL posebno vlogo v zgodovini akademskega izobraževanja, s tem pa tudi v zgodovini in kulturi slovenskega naroda. Njena vrnitev je tedaj priložnost za ponovno združitev znanstvenega in pedagoškega visokošolskega delovanja v enem središču, Univerzi v Ljubljani. Pri tem poudarjajo, da gre za zopetno vključitev akademskega, ne pa pastoralnega dela TF v UL. Pojasnilo: akademski del študija (prvih pet let) je namreč dostopen vsem državljanom RS, ne glede na versko pripadnost ali spol, pastoralni del (šesto leto) pa je namenjen le usposabljanju duhovnikov in drugih pastoralnih delavcev.

Delovanje TF v okviru univerze je v srednje evropskem prostoru samoumevno. Ta fakulteta je mednarodno priznana visokošolska ustanova. V času, ko ni bila vključena v univerzo, je kljub temu uspešno sodelovala s posameznimi univerzitetnimi ustanovami. In še: pobude za njeno vrnitev v okrilje univerze so v zadnjem času prihajale tako od predstavnikov znanstvenega kot družbenega življenja. Njena izključitev je bila posledica politične in ideološke naravnosti svojega časa, ker pa takšnih razlogov ni več, tudi ni več ovir za njeno zopetno vključitev v UL.

Tako torej delovna skupina, ki slednjič predlaga, da »se TF kot akademska inštitucija ponovno vključi v UL kot ena od fakultet«, nato pa tudi dokončno uskladi svoj statut z univerzitetnim. Tak predlog je za delovno skupino podpisal prorektor prof. dr. Miroslav Kališnik, o njem pa naj bi se izrekel univerzitetni znanstveno-pedagoški svet na današnji seji.

Po seji univerzitetnega sveta dne 18. novembra 1992, ki je z javnim glasovanjem potrdil vrnitev Teološke fakultete v Univerzo, je o tem pisalo več slovenskih časnikov.

Priloga 12

Neposredno po seji je prav s tem datumom Jasna Kontler - Venturini v Delu objavila članek z naslovom Čigava teološka fakulteta. V njem se je dotaknila nekaterih »spornih vprašanj« v zvezi z vračanjem Fakultete v Univerzo, obenem pa je nakazala tudi vprašanja, ki bi se v prihodnosti lahko pokazala kot problematična tako v medsebojnih odnosih kot še posebej v smeri in načinu delovanja Teološke fakultete.

Uradni sprejem Teološke fakultete med članice ljubljanske univerze pravzaprav ne bi smel biti dogodek, ki bi ga bilo treba komentirati. Predvsem v zadnjem letu postopnega približevanja 40-letne izgnanke univerzi je bilo o tem povedano in napisano skoraj vse. Predvsem pa na koncu skoraj ni več prostora za dvomljivce, za katere vstop Teološke fakultete ni zgolj administrativno dejanje, ki popravlja krivico.

Odgovori na vsa sporna vprašanja so se zdeli tako logični, da je na zadnji seji znanstveno pedagoškega sveta odnehal še zadnji »tečnež« dr. Slavko Splichal in svoj vzdržani glas spremenil v privolitev v sprejem teologov na univerzo. Delovna skupina, v kateri so bili predstavniki ljubljanske univerze in dekan Teološke fakultete in ki je v minulega pol leta pripravila predlog za vnovično vključitev TF, je uporabila zelo spretno formulacijo za omilitev najbolj sporne razlike med univerzo in omenjeno fakulteto. Po mnenju komisije je habilitacijski postopek »formalno ne pa vrednostno različen od habilitacijskega postopka na univerzi in ima prav tako za cilj zagotoviti kvaliteto pedagoškega in raziskovalnega kadra«.

Vendar ostaja dejstvo, da je bil in še vedno je pogoj za sprejem profesorjev na TF svetovnonazorska opredeljenost in tudi število in kakovost znanstvenih objav (čeprav v tem gotovo ne zaostajajo za univerzo!) zanje niso habilitacijsko merilo. Jasno pa je, da se tovrstna različnost v okviru ene univerze ne more nadaljevati in da je tudi nov univerzitetni statut, ki bo sledil novemu visokošolskemu zakonu, gotovo ne bo dopuščal. Mimo tega seveda ni mogla niti omenjena skupina v svojem predlogu in je zato TF zavezala, da mora v šestih mesecih uskladiti svoj statut z univerzitetnim, vendar šele po tem, ko bosta sprejeta zakon in statut univerze in ko bo sklenjen ustrezen meddržavni sporazum med Republiko Slovenijo in apostolskim sedežem v Rimu. V vmesnem obdobju pa bo TF delovala po posebnih pravilih, ki naj uredijo tudi habilitacijo njenih učiteljev, pridobivanje akademskih naslovov in sprejemanje študijskih programov.

Na videz je tako vse lepo in prav. Teološka fakulteta se bo ravnila po univerzitetnih pravilih. Študentje se bodo nanjo lahko vpisovali ne glede na versko pripadnost ali spol, peti pastoralni letnik pa je tako ali tako izvzet iz vključitve in sodi v izključno, tudi finančno, pristojnost Cerkve. Toda tisti, na videz

nepomembni del dogovora, ki govori o sporazumu med Slovenijo in cerkvenim vrhom, postavlja komaj doseženo soglasje pod velik vprašaj.

Kajti mariborski škof dr. Franc Kramberger, ki se je pravkar vrnil iz Vatikana, je v nedavnem pogovoru z novinarji povedal med drugim, da imajo kongregacije v Rimu pomisleke do vključitve, ker menjava vodstev univerz in šolskih ministrstev menda prinašajo »vedno drugo šolsko atmosfero, drugo mišljenje«. Ob taki »politični, idejni ali ideološki nestalnosti« naj bi bila cerkvena potrditev težja, čeprav ni izključena.

V teh prenesenih besedah je hud politični naboj. Kajti Cerkev tako priznava nič več in nič manj kot usodno povezanost z aktualno politiko. TF je lahko del (avtonomne?) univerze samo pod pogojem, da je univerzitetna in vladna politika po volji Cerkvi. Teološka fakulteta je torej nad pravili, ki veljajo na univerzi, saj se pri upoštevanju pravil ravna (ali mora ravnati) predvsem po zapovedih Cerkve, od katere naj bi bila neodvisna. Ne glede na dokončni sklep Vatikana (medtem bodo tako ali tako volitve) bi suverena univerza bržkone morala ukrepati, saj bo sicer molče dopustila, da po njej znova straši ideološko obarvana resnica.

Priloga 13

Dnevni časopis Republika je takoj naslednji dan po izglasovani vrnitvi Fakultete v Univerzo, 19. novembra 1992, objavil prispevek novinarja Boštjana Lajovica z naslovom Po štiridesetih letih spet v naročju Alme Mater, podnaslov pa je pojasnil: Univerzitetni svet ljubljanske Univerze tudi formalno potrdil ponovno vključitev Teološke fakultete v Univerzo.

Fakultetam ljubljanske Univerze se je včeraj pridružila nova članica, Teološka fakulteta (TF). S tem je končana zgodba, ki se je začela pred 40 leti, ko so Teološko fakulteto izključili iz Univerze. Odločitev so takrat utemeljili z ustavnim načelom o ločitvi države in cerkve. Poslej je bila Teološka fakulteta zgolj cerkvena ustanova, čeprav je bila ena od ustanovnih članic ljubljanske Univerze leta 1919. Namestnik ministra za šolstvo dr. Pavle Zgaga je ob tem izjavil, da to »pomeni normalizacijo razmer v slovenskem visokem šolstvu, pri čemer so sodelovali predstavniki sedanje in prejšnje vlade«, dekan TF dr. Metod Benedik pa, da je »TF tako dobila mesto, ki ji pripada, kar je v veliki meri povezano z novim vodstvom Univerze, ki je za vključitev TF pokazalo veliko več razumevanja in širine kot prejšnje«.

Sklep univerzitetnega sveta zadeva le vključitev akademskega, ne pa tudi pastoralnega dela TF. Akadamski del, ki traja 5 let, je namreč dostopen vsem državljanom Slovenije, ne glede na veroizpoved ali spol, šesto leto študija

– pastoralni del – pa je namenjen le usposabljanju duhovnikov in drugih pastoralnih delavcev.

Odnosi med TF in ljubljansko Univerzo so se pričeli obnavljati že pred leti, najprej s Filozofsko fakulteto, kar je pripeljalo do razmišljanj o medštudijski povezavi obeh ustanov. Številni posamezniki in ustanove so dali pobude za preklic dekreta o izključitvi Teološke fakultete, ki je sredi leta 1990 vložila prošnjo za ponovno vključitev. S spremembami zakona o pravnem položaju verskih skupnosti je bil narejen še korak naprej: diplome Teološke fakultete so postale javne listine, diplomantom pa so priznali visokošolsko izobrazbo. Formalno vključitev v univerzo so ovirala le še neskladja med statutom TF in veljavno zakonodajo ter nekaterimi univerzitetnimi predpisi, povčerašnjem sklepu pa ima TF šest mesecev časa, da jih odpravi. Dekan dr. Benedik nam je ob tem dejal, da vključitev TF pomeni obogatitev Univerze, dopolnjuje njene programe, krepi njeno »umeščenost v narod« in podobo v tujini.

Priloga 14

Svoje razmišljanje o Teološki fakulteti, o teološkemu študiju ter o pomenu Fakultete v okvirih Univerze je nekdanji dekan fakultete Rafko Valenčič pod naslovom Teološka fakulteta spet članica ljubljanske Univerze dne 21. novembra 1992 objavil v Slovenscu.

Ponovna vključitev Teološke fakultete v univerzo v Ljubljani 18. novembra 1992 je primeren trenutek za premislek o njenem mestu v slovenski družbi nekdaj in danes. V javnosti, predvsem v nekaterih novinarskih, političnih in visokošolskih krogih, je bilo v zadnjem času vse pogostejše slišati vprašanja, ali je ponovna vključitev v skladu z načelom ločitve cerkve od države, ali s tem ne dajemo prednosti eni veroizpovedi pred drugimi, ali niso dolžne verske skupnosti same gmotno podpirati versko izobraževalne dejavnosti, ali ima fakulteta znanstveno in organizacijsko avtonomijo, če je podrejena velikemu kanclerju in Rimu, ali in s čim se lahko ustanova izkaže vredna zaupanja in priznanja celotne družbe, nenazadnje, kakšno je njeno mesto v prelomnem času, ki ga doživlja slovenski narod. Nihče se doslej še ni dotaknil deleža katoliške Cerkve in znotraj nje tudi Teološke fakultete v procesu demokratizacije in dosežene slovenske samostojnosti. Ne verjamem, da bo kdo od njenih članov začel pisati spomine.

A ostanimo pri Teološki fakulteti. O njenih predhodnicah, o samostanskih in župnijskih šolah na slovenskih tleh, ki so v srednjem veku vzgajale duhovnike po tedanjih evropskih zgledih, vendar za domače razmere, je marsikaj napisanega in še več neraziskanega. Le redki duhovniški kandidati in še redkejši laiki so imeli možnost šolanja v priznanih evropskih univerzitetnih središčih v

Padovi, Bologni, na Dunaju in drugod. Med domače ljudi pa so tako prvi kot drugi prinašali teološko, filozofsko in znanstveno misel kot seme, ki so ga položili v slovensko zemljo, da je njegova rast odmevala do naših dni.

Tako je tudi začetek kontinuiranega srednjega in visokega šolstva v naših deželah, ki so ga začeli jezuiti ob koncu 16. stoletja, našel ugodna tla za svoj razvoj. Ohranjeni dokumenti iz poznejših stoletij govore, da je bil npr. teološki študij v Ljubljani enakovreden študiju na drugih podobnih ustanovah v srednjeevropskem prostoru. Zato tudi vključitev Teološke fakultete v mlado slovensko univerzo l. 1919 ni bilo naključje. Teološki študij je namreč imel za seboj ne samo najdaljšo tradicijo, marveč tudi že preverjene programe, ustrezne pripomočke in pripravljen kader.

Dovolj je bilo dvajset medvojnih let (1919–1941), da se je Teološka fakulteta uveljavila v znanstvenem svetu doma in v tujini, nič manj tudi na duhovnem področju kot vzgojiteljica vzgojiteljev za vero in omiko. Imena bratov Ušeničnikov, F. Grivca, F. K. Lukmana, J. Ujčiča, J. Srebrniča, M. Slaviča, L. Erlicha, J. Fabijana, J. Janžekoviča, A. Trstenjaka in drugih bodo tudi v prihodnje ohranila svoj pomen.

Nič manj pomembno vlogo pa so imeli vsi tisti predavatelji in študentje, ki so po vojni nadaljevali delo najprej v neprijaznih, nato pa v vedno bolj krivičnih in celo sovražnih razmerah. Profesorski kader je bil namreč razpolovljen, študentska populacija prav tako, stik z znanstvenim in svobodnim svetom onemogočen, restrikcije pravic in svoboščin vsak dan večje ... Odstranitev fakultete iz javnega in visokošolskega življenja (1952) se je pripravljala dalj časa. Nihče od odgovornih ni dvignil svojega glasu v obrambo njenih pravic. Stanje se je s tem še poslabšalo z vsemi pravnimi in gmoznimi posledicami. Fakulteta je kljub težkim razmeram nadaljevala svoje delo, ostala je v stiku s potrebami naroda in Cerkve, pomladila je svoj kader, ohranila svoj ponos pa tudi akademsko avtonomijo, česar ni uspelo ne Univerzi ne njenim članicam. Vloga velikih kanclerjev je bila glede tega nenadomestljiva. Številni slovenski duhovniki pa so tako pred omenjenimi dogajanji kakor tudi pozneje poleg duhovniškega dela opravljali splošno vzgojno nalogo, ohranjali so narodove duhovne in kulturne vrednote. Za svoje delo niso iskali in tudi niso dobili priznanj. Nihče, ki hoče študirati slovensko preteklost, ne more prezreti vloge, ki jo je imel v njej slovenski duhovnik. Za tako vlogo, ki je presegala področje zgolj duhovniških opravil, ga je – nekdanj in danes – vzgajal teološki študij.

Danes lahko tem ugotovitvam dodamo še novo dimenzijo. Teologija, nekdanj namenjena le pripravnikom na duhovništvo, za široke množice pa terrain-cognita (neznana dežela), je postala za mnoge novo magnetno polje. Lahko bi rekli, da so polne teološke predavalnice, kar se na Zahodu dogaja že nekaj desetletij, pri nas pa se je pokazalo šele v zadnjih letih, bolj odsev duhovne lakote

iskalcev religioznega spoznanja kot pa posledica načrtnega odpiranja vrat. Naj bo resnica na eni ali drugi strani, dejstvo je, da religioznega čuta v človeku niso mogli preslepiti ne zahodno porabništvo in permisivnost ne vzhodni totalitarizmi s prepovedmi in prevarami. Človek je poleg vseh vzdevkov, ki mu jih daje sodobna znanost, da je namreč homosapines, homosomaticus, homovivens, homovolens, homoloquens, homosemanticus, homosocialis, homofaber, homoludens, homoridens in še kaj, tudi homoreligiosus, religiozno bitje (B. Mondin). Religioznost je že glede tega, kar odkriva znanost, primarna oblika človekove zavesti in njegove duhovnosti radovednosti. Tega pa ni mogoče zanikati, ne da bi prej ali slej doživeli duhovno dehidracijo. Če se sodobna znanost med drugim npr. ukvarja z odzivnostjo živalskih in človeških refleksov, se bo menda toliko bolj ukvarjala tudi z odzivnostjo človeškega duha na vprašanja bivanja, delovanja, nasprotij življenja in kar je s tem v zvezi.

Taka in podobna razmišljanja so najbrž botrovala prvim pobudam izrečenim za ponovno vključitev Teološke fakultete v univerzo leta 1987. Prišle so od zunaj, izven krogov same fakultete, ko je bila taka misel skoraj pregrešna ali je priletela kot izgubljena puščica. Toda misel je bila izrečena, tudi zapisana (prim. Tribuna 36 (1987), št. 14. str. 9; predlogi Društva visokošolskih profesorjev). Odslej so se predlogi, obljube in zagotovila tako političnih voditeljev kot tudi znanstvenih ustanov glede ponovne vključitve kar vrstili. V njih smo videli najprej pripravljenost, da bi se krivice poravnale. Kajti če kdo stori krivico drugemu, jo je tudi dolžan poravnati brez prošenj in moledovanj prizadetega. Tudi podpis protokola med Filozofsko in Teološko fakulteto o medsebojnem sodelovanju (19. junija 1989) je vlival upanje, da se bo vprašanje kmalu rešilo. Dobro leto pozneje, 30. junija 1990, je Teološka fakulteta poslala Vlogo za ponovno vključitev v Univerzo. Vendar pa stvari niso tekle brez zapletov in pomslekov. Predlog, naj Teološka fakulteta prilagodi svoj statut univerzitetnemu, ni bil sprejemljiv, saj je ta vseboval že preseženo socrealistično dikcijo. Med tem je skupščina R. Slovenije 2. 5. 1991 izdala Zakon o spremembah in dopolnitvah v pravnem položaju verskih skupnosti in vrnila diplomam Teološke fakultete javnopravni pomen. Pogovori med pooblaščenima komisijama Univerze in Teološke fakultete so končno odstranili pravne ovire in druge pomisleke glede ponovne vključitve. Tako je znanstveno-pedagoški svet Univerze 25. 9. 1992 dal predlog za pozivno rešitev vprašanja, ki je bila sprejeta na seji univerzitetnega sveta 18. novembra 1992.

Znanstveno in pedagoško sodelovanje, ki je bilo med Teološko fakulteto in članicami univerze na številnih področjih že doslej, bo tako dobilo potrditev in nove pobude. Profesorji raznih fakultet, zlasti humanistike, bodo bolj svobodno raziskovali in sooblikovali duhovni prostor, v katerem bo slovenski človek zorel v spoznanjih in skupnih vrednotah, ki so v luči vere pomembne tudi za

oznanilo evangelija. Študentom bodo zagotovljene njihove pravice, da bodo še bolj odgovorno delali za človeka in družbo, ki jih sprejema kot enakovredne državljane in sooblikovalce njene zgodovine. Tako bo Univerza lahko spet postala »universitasstudiorum, professorumetstudentium«, se pravi skupnost ved, profesorjev in študentov. To pa je bil tudi namen vseh prizadevanj.

Priloga 15

Časnik Republika je pod naslovom Mi smo samostojni dne 22. novembra 1992 bralcem posredoval pogovor svojega novinarja (ime pod člankom ni zapisano) z dekanom Teološke fakultete Metodrom Benedikom. V uvodnem pojasnilu je novinar zapisal: Univerzitetni svet ljubljanske Univerze je na seji pred dnevi sprejel sklep, da se Teološko fakulteto po 40 letih »izgnanstva« ponovno vključi med njene članice. Resnici na ljubo manjka še soglasje študentske delegacije, ki ni bila sklepčna, vendar poznavalci pravijo, da ne gre za namerno zavlačevanje in gre torej le za formalnost. Nedvomno gre za pomemben dogodek, ki kaže, da naša država postaja normalna in namesto ideološko ravna predvsem pragmatično.

Je mogoče reči, da vrnitev TF na Univerzo pomeni normalizacijo odnosov med državo in Cerkvijo, ali gre za trenutne politične interese?

Seveda gre v neki meri tudi za urejanje odnosov med državo in Cerkvijo, čeprav bi prej rekel, da gre za normalizacijo stanja, kakršno je že bilo. Povedati je tudi treba, da pri tem TF niso dane kakšne posebne koncesije, kot nekateri namigujejo, bodisi v družbi ali na Univerzi. Mi samo dobivamo mesto, ki nam kot znanstveni ustanovi pripada.

V razpravi na Univerzitetnem svetu, in tudi že prej, so se pojavili zadržki, češ da habilitacijski postopek na TF ni ustrezen.

To je bilo eno od vprašanj, s katerimi smo se ukvarjali v komisiji, ki je urejala uskladitev dokumentov TF po univerzitetnih merilih. Res smo ugotovili, da je habilitacijski postopek drugačen kot na Univerzi, vendar le formalno in ne vrednostno. Nikakor ni naša habilitacija manj vredna, celo nasprotno. Lahko rečem, da je pravzaprav bolj zahtevna! Glede na to je seveda možno prilagoditi naš postopek univerzitetnemu brez posebnih težav. Tu bi rad zavrnil tudi trditve v Delovem komentarju, češ, »da število in kakovost znanstvenih objav niso merilo za habilitacijo na TF, temveč le svetovnonazorska opredeljenost«. To še zdaleč ne drži! Glavno in izključno merilo za habilitacijo na TF je količina in kakovost znanstvenega dela, sam postopek pa je zelo dosleden, korekten in zahteven. Mi smo se zavezali, da ga bomo prilagodili univerzitetnim predpisom in to tudi nameravamo, kar v omenjenem komentarju zamoščijo. Kar zadeva svetovnonazorsko opredeljenost pa je jasno: če gre za katoliško teološko fakulteto, se razume, da drugačni profesorji kot katoliški teologi ne morejo biti. Tako

kot si ne moremo predstavljati, da bi na glasbeni akademiji poučevali profesorji brez posluha. Takšnih primerov je še veliko, vsepovsod se zahteva poleg znanstvene tudi še drugačna kvalifikacija. Ne gre brez tega.

Sporno je bilo tudi razumevanje avtonomije fakultete nasploh oziroma avtonomije TF do Cerkve.

V prvem obdobju po vojni je TF živela pod hudimi pritiski, tja do 1955. leta, kasneje se je nekoliko sprostilo. S ponosom lahko trdimo, da je TF kljub pritiskom ves čas delovala zelo avtonomno. Bodisi glede študijskih programov: jasno je, da so osnovno načelo za katoliško teološko fakulteto splošne cerkvene norme. Tu ni kaj, katoliški nauk je kakršen je, in ne more neka katoliška fakulteta učiti nekaj drugega. To pa nikakor ne omejuje posameznih profesorjev, da bi se ozirali naokrog, iskali svoja pota in dopolnjevali znanja. Tudi glede profesorjev smo, hvala Bogu, vedno ohranili avtonomijo, imenoval jih je fakultetni svet in ne svetna oblast ali nadškof kot veliki kancler nista mogla vplivati na to. Kar zadeva vlogo velikega kanclerja: prejšnji rektor Univerze je imel pomisleke, češ da krni avtonomijo TF, vendar ni veliki kancler nikoli posegal v fakultetne zadeve, nikoli ni nastopil proti kakšnemu od profesorjev, češ da uči krivi nauk in ga hotel odstraniti. Vedno smo bili avtonomni.

V Univerzo je vključen akademski del TF, torej laični študij, pastoralni del kot priprava za duhovniški poklic pa ne.

To je treba nekoliko bolj natančno pojasniti. Vsak, ki ima diplomu teološke fakultete, ima pravico nadaljevati študij do magisterija in doktorata, nikakor se ne konča po petem letniku kot nekateri napačno razumejo razdelitev na akademski in pastoralni del.

Pričakujete, da se bo z vključitvijo TF povečal interes za ta študij? Koliko je trenutno vpisanih študentov?

V zadnjih letih se s spreminjanjem politične situacije večja tudi interes za naš študij. Že lani smo imeli v prvi letnik vpisanih čez sto študentov, od teh polovico laikov, letos pa jih je še mnogo več. Vpisanih je 151 študentov prvega letnika, od teh 117 laikov, kar dve tretjini pa je deklet. To kaže, da naša fakulteta ni namenjena samo bogoslovnemu študiju, kar so nam očitali.

Morda bo zanimanja še več, če se bo demokracija pri nas dokončno uveljavila in bo morda v naših šolah tudi predmet »veroslovje«, torej pouk o različnih verstvih. Gotovo v prvi vrsti o krščanstvu, ki je pri nas najbolj prisotno in je skozi zgodovino dalo največji pečat slovenskemu narodu. Poudarjam, gre za veroslovje in ne verouk! Za proučevanje tega predmeta bi bili gotovo najbolj primerni naši diplomanti, saj imamo na TF tudi predmete kot so nekatoliška verstva, pa tudi nekrščanska verstva.

Priloga 16

O Teološki fakulteti v njeni preteklosti in sedanjosti, predvsem o študiju na tej fakulteti, se je novinarka Alenka Juvan pogovarjala z dekanom Metodoma Benedikom in pogovor objavila v Slovenscu dne 7. decembra 1992 pod naslovom Študij na teološki fakulteti.

Kako je bilo s študijem teologije skozi zgodovino?

Študij teologije je najstarejši visokošolski študij na Slovenskem. Od leta 1919 pa poteka na fakulteti, ki je tudi ena od soustanoviteljic ljubljanske univerze. Leta 1952 so jo iz univerze, na datum, ki ga ni, 31. junija (kar je še danes ugan-ka), izključili. Redni študij na fakulteti traja 5 let. V prvih letnikih je v ospredju predvsem filozofija, drugi del študija pa je posvečen teologiji in predmetom v zvezi z njo. Po končanem rednem študiju dobijo študenti diplomu teološke fakultete. Za bogoslovce je obvezen tudi 6. (pastoralni) letnik, ki je še posebej namenjen pastoralnemu ustvarjanju. Prav tako pa je vsakomur, ki je diplomiral na TF, odprta pot za naprej, vse do doktorata.

Kdaj je bilo največ oziroma najmanj študentov na TF?

V povojnih letih, ko so bile razmere res težke, je bilo študentov nekoliko manj. Vendar se je število hitro večalo in v začetku 70. let doseglo vrhunec. Takrat je bilo na TF v enem letniku tudi do 70 bogoslovcev. Potem je začelo število padati in po letu 1985 do 1990 je bilo v letnikih le 15 do 20 študentov. V zadnjem času pa na TF študira spet vse več tako bogoslovcev kot tudi laikov. Izrazito seje povečalo število laikov, lani jih je bilo 50, letos pa jih je 117.

Od kdaj na TF lahko študirajo laiki?

TF je bila vedno odprta tudi za laike, čeprav so do nedavnega na njej študirali predvsem bogoslovci, nekaj redovnic in res malo laikov. Za ta študij se laiki niso odločali predvsem zaradi tega, ker po diplomi zanje ni bilo nikakršnih možnosti in poklicne prihodnosti.

Kakšna je bila pot TF do vnovičnega vstopa na ljubljansko univerzo?

O tem, da TF spet postane članica univerze, smo se pogovarjali že dalj časa, intenzivneje pa predvsem lani. Vendar so prizadevanja obrodila sadove šele pod sedanjim rektorjem Miho Tišlerjem, saj se v preteklosti ni nič spremenilo tudi zaradi ideoloških ovir. Na začetku letošnjega leta je bila ustanovljena delovna skupina, ki so jo sestavljali člani univerze in TF. Ti so se večkrat sestali in razpravljali o vprašanjih, ki jih je bilo treba rešiti. To je o habilitacijah, akademskih naslovih in študijskih programih, za kar naj bi poskrbela TF po

vklučitvi v univerzo. Statut pa bo dokončno urejen, ko bo oblikovan nov zakon o univerzi in ko bo urejen odnos med našo državo in svetim sedežem.

Ali se bo v prihodnje na vaši fakulteti kaj pomembnega spremenilo?

Mislim, da ne kaj bistvenega, saj smo za nekoliko spremenjeno obliko študija poskrbeli že v tem akademskem letu. Zdaj na fakulteti poteka nekoliko manj obveznih predavanj, zato pa si vsak študent med celo vrsto izbirnih predmetov lahko poišče tisto, kar mu najbolj ustreza.

Ali so kakšne razlike med študijem laika in bogoslovca?

Ne. Vsakdo, ki je vpisan na TF, ima enake obveznosti; skratka, mora se držati študijskega programa.

Dne 15. decembra 1992 je Teološka fakulteta pripravila skromno slovesnost ob ponovni vključitvi v Univerzo. Udeležili so se je nadškof in veliki kancler Alojzij Šuštar, rektor Univerze Miha Tišler, beograjski nadškof in nekdanji profesor na Teološki fakulteti Franc Perko, prorektorji Univerze, profesorji in uslužbenci Teološke fakultete ter predstavniki študentov. Dekan Metod Benedik je za to slovesnost pripravil priložnostni govor:

Ustaljena in neizogibna zgodovinska zakonitost je, da strukture, ki spremljajo in usmerjajo človeško družbo ali celo postanejo del nje same, doživljajo nihanja, vzpone in nazadovanja, zvezdne in mračne trenutke, hodijo od mejnika do mejnika. Če upoštevamo, da je tradicija teološkega izobraževanja na Slovenskem, sicer v različnih oblikah ter intenzivnosti, stara praktično toliko kot krščanstvo v našem narodu, je razumljivo, da je tudi ta študij doživel marsikaj in da je ob srečanju z nekaterimi mejniki samozavestneje in prodorneje zakoračil naprej, ob drugih pa se je tudi spotikal.

K današnji skromni slovesnosti nas je zbralo srečanje z mejnikom, ki sam po sebi pomeni potrditev doslej prehojene poti, obenem pa tudi ponuja priložnost za širšo uveljavitev teološkega študija v skupnih prizadevanjih za jasnejšo duhovno podobo našega naroda. Ob takem trenutku se človek nehote ozira nazaj in skuša ovrednotiti dosedanje poti, obenem pa se tudi tipaje sprašuje po novih smereh, možnostih in nalogah. Vse to morda tem bolj, ker je v zadnjem času v naši javnosti ob ponavljajočem se vprašanju, kdaj bo TF končno spet v Univerzi, pogosto bilo slišati vprašanja, ali je ponovna vključitev v skladu z načelom ločitve Cerkve od države, ali s tem ne bi dajali prednosti eni veroizpovedi pred drugimi, ali verske skupnosti niso dolžne same gmotno podpirati verskoizobraževalne dejavnosti, ali TF uživa organizacijsko in znanstveno avtonomijo in nenazadnje, kakšno je njeno mesto v slovenskem narodu v dogajanjih našega, v resnici prelomnega časa.

Daleč, v sivi preteklosti, stoji eden prvih mejnikov, za marsikoga morda komaj še opazen, ko je namreč frankovska sinoda leta 789 – ta je segla tudi do

naših krajev – določila, da morajo škofijske cerkve in opatije ustanoviti šole za znanstveno in duhovno vzgojo bodočih duhovnikov, *scholae interiores* za menihe, *scholae exteriores* za škofijske duhovnike in tudi laike. Skozi dolga stoletja visokega in poznega srednjega veka so ta določila tudi na Slovenskem dobivala vse razločnejšo podobo v samostanskih in župnijskih šolah. Tridentinska navodila so zarisala nove mejnike in po njih je ljubljanski škof Janez Tavčar v Gornjem Gradu ustanovil kolegij, v katerem se je po njegovem poročilu leta 1589 šolalo 16 teologov pod vodstvom šestih duhovnikov. Sicer skopi podatki o delovanju kolegija kažejo na to, da so v programu imeli študij Svetega pisma, dogmatiko, še posebej nauk o zakramentih, vprašanja iz moralne teologije in nekaj snovi, ki bi jo danes uvrstili v pastoralno teologijo. Lahko pa trdimo, da gornjegrajski kolegij pomeni začetek organiziranega visokošolskega študija na Slovenskem. Delovanje kolegija je izpopolnil škof Hren, ki mu je z rednimi škofijskimi sinodami dodal neke vrste trajno izobraževanje duhovnikov.

Vzporedno so teološki študij gojile notranje redovne šole, širše pa so posegli jezuiti; leta 1619 so uvedli predavanja iz kazuistike, po letu 1704 pa teološkemu študiju dodali še kanonsko pravo. Ob razpustitvi njihovega reda 1773 so študij teologije prenesli v semenišča v Ljubljani, Gorici in Celovcu; študijski program je zajemal Sveto pismo, dogmatiko, moralno in pastoralno teologijo, cerkveno zgodovino in cerkveno pravo.

Naslednji mejnik pa vsem tistim, ki so bili odgovorni za izobraževanje bodočih duhovnikov v krajevni Cerkvi, ni pripravil veselja: z namenom, da bi bili duhovniki čim bližje razsvetljenskim idejam državnega cerkvenstva, je Jožef II. leta 1783 vse škofijske in redovne teološke šole zaprl – vsi teologi naj bi odslej študirali v njegovih „generalnih semeniščih“. Pa so kaj kmalu, oni še za krajši čas, pripravili spremembe Francozi. Od 1810 do 1813 so v Ljubljani delovale Centralne šole s pravico podeljevanja akademskih naslovov; imele so sedem „učnih tečajev“, fakultet, med njimi teološko. S tem je naša TF in tudi UL pravzaprav že imela svojo predhodnico.

Sredi prejšnjega stoletja, v času škofa Antona Alojzija Wolfa, je Ljubljanska škofija sama prevzela ureditev teološkega študija, ki je obsegal naslednje predmete: dogmatiko, razlago Svetega pisma z orientalskimi jeziki, moralno in pastoralno teologijo, cerkveno zgodovino s patrologijo in cerkveno pravo.

Le nekaj let kasneje je nov, pomemben mejnik teološkemu študiju na Slovenskem postavil lavantinski škof Slomšek; ko je leta 1859 prenesel škofijski sedež v Maribor, je v tem mestu takoj ustanovil Visoko bogoslovno šolo, ki je že prvo leto imela 39 slušateljev. Profesorji te šole so leta 1898 začeli izdajati prvo slovensko teološko revijo *Voditelj v bogoslovnih vedah*. Ob njej so rasli Avguštin Stegenšek, Josip Hohnjec, Franc Kovačič, Franc K. Lukman, Ivan Križanič, Josip Zidanšek, Anton Jehart, Josip Jeraj in še drugi, ki so posegli že čisto v naš čas.

Pa spet nov mejnik in koraki v širši slovenski znanstveni prostor! Pripravlja se ustanovitev slovenske univerze. V komisiji za njeno ustanovitev je bil podpredsednik cerkveni zgodovinar Janez Zore, člani pa oba Ušeničnika, Janez Janežič in Josip Srebrnič. Leta 1919, ko zaživi ta najvišja znanstvena ustanova na Slovenskem, je med petimi njenimi fakultetami tudi TF. Dvaindvajset medvojnih let je bilo dovolj, da se je TF uveljavila v znanstvenem svetu doma in v tujini, nič manj pa kot vzgojiteljica vzgojiteljev za vero in kulturo. Imena profesorjev, kot so bili Aleš in Franc Ušeničnik, Franc Grivec, Josip Ujčič, Josip Srebrnič, Matija Slavič, Lambert Ehrlich, Janez Fabijan, Janez Janžekovič, Anton Trstenjak in drugi, bodo tudi v prihodnosti ohranila svoj pomen. Že leta 1920 je TF začela izdajati BV kot svojo znanstveno teološko revijo, ki izhaja, s presledkom dvajsetih let od leta 1945 do 1965, še danes. Profesorji TF so oblikovali slovensko teološko terminologijo, sodelovali so na mednarodnih teoloških kongresih in simpozijih, zlasti na tako imenovanih Velehradskih kongresih, kjer je imel vodilno vlogo prof. dr. Franc Grivec. Tudi v vrsti rektorjev UL najdemo teološke profesorje; to so bili Aleš Ušeničnik, Franc K. Lukman ter dva mandata Matija Slavič.

Druga svetovna vojna je viharo udarila tudi TF. Maja 1945 je velik del slušateljev in več profesorjev odšlo iz Ljubljane. Tako je v begunstvu delovala TF za Slovence vse do leta 1959. Doma pa razmere neprijazne, nato vse bolj krivične in celo sovražne. Profesorski kader je bil razpolovljen, študentska populacija prav tako, stik z znanstvenim in svobodnim svetom onemogočen in postopno se je pripravljala mejnik, ki je za dolgo časa marsikomu ostal v spotiko. Leta 1949 je TF bila dokončno izločena iz UL in leta 1952 ukinjena kot državna ustanova.

Kljub težkim razmeram je TF nadaljevala svoje delo, ostala v stiku s potrebami naroda in Cerkve, pomlajevala svoj kader, ohranila svoj ponos ter kljub različnim pritiskom tudi svojo akademsko avtonomijo. Po dvajsetih letih zaprtosti so se razmere vendarle začele nekoliko sproščati; vzpostavljali so se stiki s tujino, nekateri slušatelji so lahko šli na podiplomski študij na tuje univerze, fakulteta se je znašla v vrtincu novih teoloških iskanj po Drugem vatikanskem koncilu. Po letu 1960 je prišlo do tesnejših povezav s Katoliško bogoslovno fakulteto v Zagrebu in Pravoslavno bogoslovno fakulteto v Beogradu, ki so dobile poseben izraz v sodelovanju na skupnih ekumenskih simpozijih. Koristno znanstveno sodelovanje je spodbudila leta 1980 podpisana pogodba z Univerzo v Regensburgu, ki se ji je deset let kasneje pridružila še podobna pogodba z Univerzo v Gradcu.

Kakor so bili stiki s tujino potrebni in koristni, pa ni bilo nič manj potrebno ponovno vzpostavljati povezave s tistimi znanstvenimi ustanovami doma, s katerimi je TF tesno sodelovala že od ustanovitve UL. Tudi tu je šlo postopno: najprej osebni stiki, potem vse več sodelovanja na različnih znanstvenih srečanjih in ob tem je tiho klila tudi misel, da TF vendar spada v UL. Podpis protokola med Filozofsko in Teološko fakulteto leta 1989 je vlival upanje, da se bo to vprašanje kmalu

rešilo. Junija 1990 je TF poslala vlogo za ponovno vključitev v UL, vendar je stvar resnično stekla šele pod sedanjim vodstvom Univerze. Pogovori med pooblaščenimi komisijama UL in TF so odstranili pravne ovire in druge pomisleke glede ponovne vključitve. Tako je Znanstveno-pedagoški svet UL 25. septembra 1992 dal predlog za pozitivno rešitev tega vprašanja, kar je bilo sprejeto na seji univerzitetnega sveta 18. novembra 1992. In tako smo pri najnovejšem mejniku: TF po 40 letih spet v UL, ki jo je pred 73 leti tudi sama pomagala ustanoviti!

In kakšno pot nam kaže ta najnovejši mejnik za naprej? Nedvomno nas vodi k nadaljevanju iste smeri, kot jo je TF hodila doslej. Obetati si smemo, da bo TF odslej imela v slovenski javnosti spet tisto mesto, ki ji glede na njeno delo pripada; da bo lažje kot doslej opravljala svoje duhovno in znanstveno poslanstvo; da bodo njeni profesorji skupaj s profesorji z drugih fakultet svobodneje raziskovali in sooblikovali duhovni prostor, v katerem bo slovenski človek mogel zoreti v spoznanjih in skupnih vrednotah; da bodo študentom zagotovljene njihove pravice in bodo mogli odgovorneje delati za človeka in družbo; da bodo enakovredno državljani in sooblikovalci naše zgodovine. Ob vsem tem pa bodo še naprej ostajale stare naloge, ki pa so vedno tudi nove!

Med temi nalogami med prve spada znanstveno raziskovanje naše verske in cerkvene preteklosti; ne moremo poznati sebe, če ne poznamo svoje preteklosti. Druga velika naloga je presajati bogastvo svetovne teologije na naša tla, pri tem pa v okolju slovenske kulture in misli na temelju življenja Cerkve na Slovenskem oblikovati teološko misel, ki bi jo smeli imenovati slovenska teologija; čeprav smo maloštevilni narod, imamo bogato kulturno tradicijo in na svoj način sprejemamo in izražamo razodeto Božjo besedo. Nemajhna naloga je tudi pomoč drugim vjem antropoloških znanosti, kar zadeva boljše razumevanje zgodovine, umetnosti, človeka in družbe. S tem služi TF hkrati svoji Cerkvi in svojemu narodu. Naj nam za to široko in odgovorno poslanstvo da novih spodbud prav srečanje z najnovejšim mejnikom v življenju TF.

VIRI IN LITERATURA

Časopisni in tiskani viri

Mesečnik *Ognjišče*, prvenstveno namenjen mladini, je začel izhajati v Kopru aprila 1965; prva urednika sta bila Franc Bole in Bojan Ravbar.

Časopis *Delo* je nastal leta 1959 z združitvijo dveh predhodnih časopisov, *Slovenskega poročevalca* in *Ljudske pravice*. Izhaja v Ljubljani.

Tribuna je študentski časopis, ki s krajšimi in daljšimi presledki izhaja od leta 1951 in je večino svojega obstoja predstavljal glas kritičnosti in upora. Časnik *Slovenec* je izhajal v letih 1873–1945 in ponovno po slovenski osamosvojitvi v letih 1991–1996.

Večer je dnevnik, ki izhaja v Mariboru od leta 1952. Njegov predhodnik je bil mariborski *Vestnik*, ki je občasno začel izhajati leta 1945, od leta 1949 pa kot dnevnik.

Dnevnik *Republika* je začel izhajati 1992 kot dnevnik, ki naj bi se razen domačim dogajanjem posebej posvečal življenju zamejskih Slovencev.

Slovenec (1873–1945) je začel izhajati leta 1873 trikrat tedensko, od julija 1883 kot dnevnik.

Leta 1945so ga nove oblasti ukinile. V letih 1991–1996 je izhajal časnik s podobno politično usmeritvijo.

Literatura

Ambrožič, Matjaž, Teološki študij na Slovenskem od konca 18. stoletja do prve svetovne vojne, v: *AES* 32 (2010), 99–120.

Benedik, Metod, Žitje Konstantina (Cirila) in Žitje Metoda, v: *AES* 7 (1985), 117–195.

Benedik, Metod, Iz Protokolov ljubljanskih škofov, v: *AES* 10 (1988), 7–159.

Benedik, Metod, Teološki študij na Slovenskem, v: *BV* 50 (1990), 9–22.

Cajncar, Stanko, Delo fakultete po ločitvi od univerze, v: *BV* 29 (1969), 179–195.

Ciperle, Jože, *Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani 1919–1945*. Univerza v Ljubljani.

Dekleva, Tatjana, *Od fakultete ljubljanske Univerze do cerkvene ustanove 1945–1952*. Univerza v Ljubljani, Ljubljana 2008.

Dolinar, M. France, *Visitationes ad limina et Relationes de statu Ecclesiae ljubljanskih škofov od Tavčarja do Missie*, v: *BV* 39 (1979), 193–215.

Dolinar, M. France, *Slovenska cerkvena pokrajina*, Inštitut za zgodovino Cerkve (AES 11), Ljubljana 1989.

Kolar, Bogdan, Teološka fakulteta – del Univerze v Ljubljani, v: *AES* 32 (2010), 121–197.

Miklavčič, Maks, O našem jubileju in bogoslovni izobrazbi na Slovenskem pred letom 1919, v: *BV* 29 (1969), 166–170.

Simoniti, Primož, *Paolo Santonino. Popotni dnevniki 1485–1487*, Mohorjeva družba, Celovec-Dunaj-Ljubljana 1991.

Smolik, Marijan, Kronika državne Teološke fakultete, v: *BV* 29 (1969), 171–178.

POVZETEK

Teološki študij na Slovenskem ima dolgo zgodovino, ki je bila v svoji organizaciji in načinu delovanja pogojevana tudi z zunanjimi okoliščinami. V različnih oblikah in različnih ustanovah je potekal ta študij vse od pokristjanjenja slovenskega naroda. V skladu z odloki tridentinskega koncila je začel dobivati oblike organiziranega visokošolskega študija. Nanj so vplivale reforme Jožefa II. in Francozov pod Napoleonom. Nadaljeval se je v škofijskih bogoslovnih ter v redovnih učiliščih. Leta 1919 so profesorji ljubljanskega učilišča sodelovali pri ustanovitvi Univerze v Ljubljani. Teološka fakulteta je postala del Univerze, dokler je ni komunistična oblast leta 1952 iz nje izključila. Demokratične spremembe konec osemdesetih let prejšnjega stoletja so sprožile gibanje za vrnitev Teološke fakultete v Univerzo, kar se je zgodilo leta 1992. O tem vračanju so poročali nekateri slovenski mediji in tako je bila javnost o njem dokaj dobro obveščena.

KLJUČNE BESEDE: *teološki študij, Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani, odnosi Cerkev – civilna oblast*

Summary

MEDIA REPORTS ABOUT THE RETURN OF THE FACULTY OF THEOLOGY TO THE UNIVERSITY OF LJUBLJANA

Theological studies in Slovenia have a long history which has been in its organisation and manner of operation conditioned partly also by external circumstances. These studies have been carried out in various forms and in various institutions since the Christianisation of the Slovenian nation. In accordance with the acts of the Council of Trent, the study of theology started to take on the form of organised university study. It was influenced by the reforms of Joseph II and also the French under Napoleon. It was continued in episcopal theological and monastic schools. In 1919, professors of the Ljubljana Theological School participated in the establishment of the University of Ljubljana. Thus the Faculty of Theology became part of the University until it was excluded from it in 1952 by the Communist authorities. Democratic changes at the end of 1980s triggered the movement for the return of the Faculty of Theology back to the University which actually happened in 1992. Its return was reported on by several Slovenian media outlets and thus the public was quite well informed of this action.

KEYWORDS: *theological studies, Faculty of Theology, University of Ljubljana, Church–civil authorities relations*